

Porezne oaze i međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza

Šutić, Marko

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **VERN University / Sveučilište VERN**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:146:203625>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[VERN' University Repository](#)

SVEUČILIŠTE VERN'

Zagreb

Specijalistički diplomski stručni studij

Računovodstvo i financije

SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI RAD
POREZNE OAZE I MEĐUNARODNO IZBJEGAVANJE
PLAĆANJA POREZA

Marko Šutić

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE VERN'

Specijalistički diplomski stručni studij

Računovodstvo i financije

SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI RAD

**Porezne oaze i međunarodno izbjegavanje plaćanja
poreza**

Mentor: Velimir Vučinić univ.spec.oec., pred.

Student: Marko Šutić

Zagreb, lipanj 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	I
ABSTRACT	II
1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja i predmet istraživanja	2
1.2. Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja	3
1.3. Metode istraživanja	3
1.4. Struktura rada po poglavljima	4
2. IZBJEGAVANJA PLAĆANJA POREZA I POREZNA UTAJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	5
2.1. Porezi i njegove osnovne karakteristike.....	5
2.2. Izbjegavanje plaćanja poreza na dohodak u Republici Hrvatskoj.....	9
2.3. Izbjegavanje plaćanja poreza na dodanu vrijednost.....	11
2.4. Izbjegavanje plaćanja poreza na dobit	16
2.5. Sprječavanje porezne utaje u Republici Hrvatskoj	18
2.6. Mjere za smanjenje porezne evazije u Republici Hrvatskoj	21
2.7. Fiskalni učinci porezne utaje u Republici Hrvatskoj	24
2.8. Opseg porezne utaje	25
3. POREZNE OAZE – MEĐUNARODNO IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA.....	27
3.1. Povijesni pregled izbjegavanja plaćanja poreza i porezne utaje	27
3.2. Obilježje poreznih oaza	29
3.3. Vrste poreznih oaza prema načinu poslovanja.....	31
3.3.1. Porezne oaze bez poreza	32
3.3.2. Porezne oaze s porezom na lokalne primitke	32
3.3.3. Porezne oaze s niskim porezima	33
3.3.4. Posebne porezne oaze.....	34
3.4. Utjecaj poreznih oaza u svijetu	35

3.5. Prednosti i nedostaci poslovanja u poreznim oazama	37
3.5.1. Prednosti	37
3.5.2. Nedostaci	39
3.6. Prikaz odabranih zemalja na listi poreznih oaza	40
3.6.1. Švicarska	40
3.6.2. Luksemburg.....	42
3.6.3. Cipar	43
3.6.4. Panama	44
3.6.5. Bahami	46
3.6.6. Kajmansko Otočje	47
3.6.7. Irska.....	49
3.7. Najpoznatije svjetske afere poslovanja u poreznim oazama.....	50
3.7.1. Panama Papers.....	50
3.7.2. Luxemburg Leaks.....	52
3.7.3. Paradise Papers.....	54
4. MJERE PROTIV MEĐUNARODNOG IZBJEGAVANJA PLAĆANJA POREZA.....	55
4.1. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i izbjegavanje plaćanja poreza	55
4.2. Akcijski plan Europske komisije o oporezivanju dobiti u Europskoj uniji.....	56
4.3. Akcijski Plan OECD-a o eroziji porezne osnovice i prebacivanje profita (BEPS).....	58
4.3.1. Erozija porezne osnovice	59
4.3.2. Alokacija profita.....	59
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	60
6. ZAKLJUČAK	63
LITERATURA.....	65
POPIS TABLICA I SLIKA.....	70
ŽIVOTOPIS	71

SAŽETAK

Osnovna zadaća ovog rada je prikazati kako se koriste porezne oaze za izbjegavanje plaćanja poreza i na koji način se međunarodna zajednica bori protiv toga. Detaljno su analizirani porezi u Republici Hrvatskoj i porezne utaje koje se događaju i na koji način. U nastavku obrađene su porezne oaze kroz njihov povijesni pregled i prikazana njihova glavna obilježja. U nastavku su prikazane detaljno po vrsti poslovanja koji se u njima obavlja. U radu se analizira njihov utjecaj na svjetsko poslovanje. Za bolje razumijevanje teme napravljen je presjek prednosti i nedostataka poslovanja u poreznim oazama na primjeru postojećih poreznih oaza. U nastavku su prikazane i najpoznatije svjetske afere vezane uz poslovanje u poreznim oazama i njihov učinak na svjetskoj razini. Pregledom ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i izbjegavanju plaćanja poreza definiralo se što je to porezna evazija, a što je izbjegavanje plaćanja poreza. Pregledom akcijskog plana Europske komisije i Akcijskog plana OECD-a prikazani su pokušaji međunarodne zajednice u borbi sa izbjegavanjem plaćanja poreza na globalnoj razini i ujednačavanjem velikog broja poreznih pravila.

Ključne riječi: Porezi, Porezne Oaze, Izbjegavanje plaćanja poreza

ABSTRACT

The main purpose of this paper is to show how tax havens are used to avoid paying taxes and how the international community is fighting against it. Tax evasion that occurs in Croatia is showed and analyzed. In the following, tax heavens are showed with historic breakdown and their main characteristics. Tax heavens are showed and analyzed by the type of work that is conducted in them. This paper also analyzes their impact on world business. To better understand the topic, a cross-section of the advantages and disadvantages of doing business in tax havens was made on the example of existing tax havens. The most famous world scandals related to business in tax havens and their impact on the world level are also presented below. The review of double taxation and tax avoidance agreements defined what tax evasion and tax avoiding. The review of the European Commission's Action Plan and the OECD Action Plan shows the international community's efforts to combat global tax evasion and to harmonize a large number of tax rules.

Key words: Taxes, Tax Heaves, Tax avoidance

1. UVOD

Relevantnost ove teme nalazi se u činjenici da su porezi glavni izvor prihoda svake države i pomoću njega financiraju se svi oblici javnog djelovanja u državi. To uključuje sve one usluge koje koristimo svakodnevno i one koje koristimo po potrebi. Da bi država funkcionirala adekvatno i bez problema, priljev novca mora biti kontinuiran, a kada dođe do zastoja u priljevu novca, tada sve one usluge i djelatnosti koje država financira od javnog novca dolaze u situaciju da ne mogu funkcionirati. Iz tog razloga je tema poreznih evazija i izbjegavanja plaćanja poreza izrazito bitna kako bi detaljno objasnila problem evazija i predložene mjere kako spriječiti ili barem do maksimalne mjere smanjiti štetu koja nastaje sa izbjegavanjem plaćanja poreza.

Također, porezne oaze kao takve izrazito su složene i njihovo djelovanje nije toliko jednostavno objasniti kao ni njihovu vezu s određenim državama i kompanijama. Postoji cijeli niz zamršenih procesa i pravnih ograničenja koja onemogućuju državi da se izbori sa problemom poreznih oaza.

Pregledom akcijskih mjera i planova koje su europska zajednica i međunarodna udruženja predstavila jasno je vidljivo da postoji zajednička želja za rješavanjem problema koje porezne oaze stvaraju. Automatskim dijeljenjem podataka koje bi se uvelo između svih država članica uvelike bi se ubrzao proces koji bi omogućio državama da u stvarnom vremenu vide i djeluju na potencijalni problem koji može nastat. U tom sustavu koji bi razmjenjivao podatke između poreznih uprava i banka omogućio bi također sprječavanje velikog broja kaznenih djela koja se nažalost ne mogu retrogradno sankcionirati, već je jedini način djelovanja na njih onaj koji problem rješava momentalno i preventivno.

Iz tog razloga je ova tema relevantna jer može pomoći u shvaćanju problema vezanom uz porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza i povećati svjesnost ljudi kako pristupiti tom problemu i kako ga probati rješavati.

Autor ovog rada odabrao je ovu temu iz želje da nauči više oko porezne regulacije, poreznih evazija kako jednoga dana kao samostalni poduzetnik ne bi imao problema sa zakonom ili sa ispunjenjem svojih obveza.

1.1. Problem istraživanja i predmet istraživanja

Kroz teorijski dio rada objasniti će se što su to porezi (državni, županijski, gradski, zajednički itd.), kako djeluju, njegove vrste i glavne karakteristike. Kroz nastavak teorijskog dijela obraditi će se i najčešće evazije određenih vrsta poreza kao i fiskalni učinci izbjegavanja plaćanja. U nastavku rada obraditi će se porezne oaze i što su to one točno kako bi se prikazali gubici koje one uzrokuju na svjetsko gospodarstvo i kako je najbolje pristupiti problemu, odnosno kako smanjiti gubitke uzrokovane poslovanjem u poreznim oazama.

Porezne oaze već su dugo godina trn u oku međunarodne zajednice, a problem njihovog rješavanja nije niti malo jednostavan niti je vidljiv tako lako. Gubici koje uzrokuju porezne oaze, odnosno izbjegavanje plaćanja poreza u matičnim državama, broji se u stotinama milijardi dolara godišnje, a ne postojanje međunarodnih poreznih ugovora samo pogoršava cijelu situaciju.

Zbog boljeg razumijevanja tematike važno je dati dodatno pojašnjenje porezne evazije, one legalne i ilegalne kako bi se uspjelo shvatiti koliko je rješavanje ovoga problema zapravo bitno.

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je prikazati porezne evazije i mehanizme izbjegavanja poreza koji su aktualni u Hrvatskoj i objasniti probleme koji proizlaze iz poreznih oaza kao mehanizma izbjegavanja plaćanja poreza.

Kroz ovaj rad prikazati će se načini na koje se izbjegava plaćanje poreza i koji su najčešći oblici izbjegavanje plaćanja poreza u najzastupljenijim kategorijama poreza u Hrvatskoj. Nadalje, porezne oaze, u cijelom svijetu, koliko god bile slične, imaju dosta različitosti i gotovo nema dvije identične porezne oaze, te se kroz ovaj rad obradilo nekoliko njih da se pokažu njihove sličnosti, ali i njihove razlike. Postoje zajedničke točke koje su univerzalne kao što su niske stope poreza, anonimnost i mogućnost trgovanja u cijelom svijetu, ali pojedinosti se jako razlikuju što znači ponajviše suradnju s međunarodnom zajednicom oko transparentnosti podataka.

S obzirom da međunarodna zajednica na godišnjoj razini gubi ogromne iznose novca koji ostaje u kompanijama, a ne ide u državne blagajne zato što su sjedišta tih poduzeća prebačena u porezne oaze ili je novac provučen kroz određene podružnice.

1.2. Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja

Ciljevi ovog diplomskog rada „Porezne oaze i međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza“ su sljedeći:

- C1: Istražiti problematiku izbjegavanja plaćanja poreza u Republici Hrvatskoj;
- C2: Istražiti problematiku poreznih oaza u svijetu;
- C3: Definirati vrste poreznih oaza;
- C4: Analizirati mjere koje služe u borbi međunarodnog izbjegavanja plaćanja poreza.

Ključna istraživačka pitanja su sljedeća:

- IP1: Koji su najčešći oblici poreznih evazija koji se dešavaju u Hrvatskoj?
- IP2: Na koji način porezne oaze funkcioniraju?
- IP3: Koji su oblici poreznih oaza i kako djeluju?
- IP4: Koji su koraci koje poduzima Europska Unija i međunarodna zajednica kako bi se borila sa problemom izbjegavanja plaćanja poreza?

1.3. Metode istraživanja

Za potrebe ovog rada podaci su prikupljeni iz različitih izvora kao što su izvor s Interneta, stručni i znanstveni članici, stručne knjige i drugi radovi. Također su korišteni i različiti zakoni preuzeti s Interneta, kao i slike i tablice, dok je dio tablica izrađen samostalno s podacima preuzetim s Interneta i iz ostalih izvora.

Teorijski dio obradio sve detaljno što su porezi, sve njegove karakteristike, kao i najčešće oblike poreza koji su podložni evaziji u Hrvatskoj. Nadalje, objašnjeni su komparativnom metodom različite porezne oaze i načini na koje oni funkcioniraju, te su istraženi najpoznatiji slučajevi kada su informacije postale javno dostupne.

U nastavku obraditi će se i prikazati planovi međunarodne zajednice kako pristupiti problemu izbjegavanja plaćanja poreza i poreznih oaza kao aktualnom problemu koji uzrokuje velike gubitke u proračunima država kojima je to izrazito potrebno. Kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja, pri izradi rada koristiti će se metode deskripcije i komparacije.

1.4. Struktura rada po poglavljima

Ovaj rad sastoji se od tri glavna poglavlja koja ne uključuju uvod i zaključak. U prvom poglavlju analizirani su porezi i njegove glavne karakteristike, te su analizirani glavni oblici poreznih utaja koje se dešavaju u Hrvatskoj i koje su posljedica tih utaja na gospodarsko stanje u Hrvatskoj. U drugom poglavlju obrađene su porezne oaze. Analizirane su vrste poreznih oaza, načini na koje one funkcioniraju i obrađena je službena podjela istih.

Nadalje su izabrane neke od poreznih oaza u svijetu i u Europi, te su obrađene do mjere da prikažu koliko je koja bitna i zašto. U nastavku ovog poglavlja prikazana su dva velika slučaja afera kada su procurili dokumenti iz poreznih oaza i koji su bili stvarni razmjeri poreznih utaja i evazija vezanih uz curenje tih podataka. U trećem poglavlju detaljno su istražene i prikazane mjere koje je svjetska zajednica odlučila primijeniti kako bi stala na kraj poreznim utajama i smanjila njihov negativni utjecaj na gospodarstvo svake države.

Također, analiziran je akcijskih plan Europske Unije oko automatskog dijeljenja informacija koji za cilj ima povezati sve države članice i povećati transparentnost kako bi se porezne evazije izbjegle u samom početku.

2. IZBJEGAVANJA PLAĆANJA POREZA I POREZNA UTAJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Svaka suvremena država, da bi mogla održavati svoj sustav i financirati svoje potrebe (zdravstvo, socijalnu skrb, školstvo i visoko obrazovanje, javnu upravu, sudstvo i slično) mora osigurati dovoljna sredstva za pokrivanje navedenih obaveza. Zbog osiguravanja tih potreba država ubire novac kroz cijeli proces oporezivanja rada, potrošnje i imovine i na taj način pokriva javne rashode. Najizdašniji oblik prihod proračuna je od oporezivanja potrošnje, poreza na dodanu vrijednost i trošarina. Oporezivanje se najvećim djelom odnosi na promete i prihode. Prihod je primarno odnosi na dohotke od fizičkih osoba, a dobit u načelu od pravnih subjekata. Također izbjegavanje plaćanja poreza umanjuje ekonomsku moć poreznog obveznika.

2.1. Porezi i njegove osnovne karakteristike

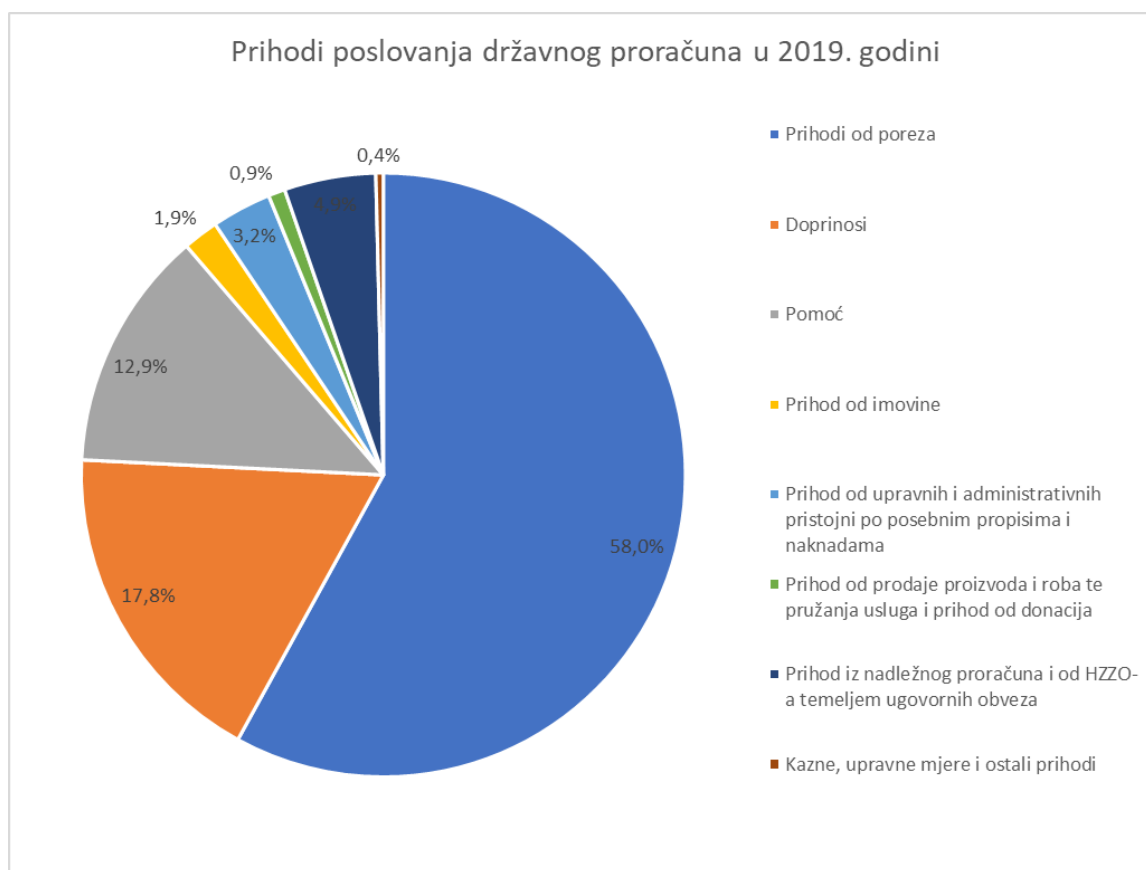
Kako bi objasnili što je to izbjegavanje plaćanja poreza, bitno je prvo objasniti što je to porez. Osnovna svrha postojanja i ubiranja poreza je financiranje i rad svih državnih tijela. Porezi čine glavni izvor državnog prihoda i bez njih država ne bih mogla funkcionirati niti imati javnu upravu koju njezini porezni obveznici koriste. (Lesar,2014:) Od kada se porez počeo naplaćivati kroz povijest, javljao se i otpor u plaćanju poreza. Koncept u kojemu su pojedinci morali davati dio svojih prihoda državi, a da nisu vidjeli od toga direktnu korist i shvatili razloge, oduvijek je stvarao problem.

Hrvatski porezni sustav kroz godine doživio je mnoge promjene, nadopune i prilagodbe od kada se hrvatska osamostalila do danas. Zbog uske povezanosti onoga što zovemo Javne financije i političkih događanja, pogotovo pod utjecajem novih političkih procesa, odmicanje od dotadašnjeg socijalističkog pristupa gospodarstvu, ali i ratnih okolnosti koje su zahvatile Republiku Hrvatsku porezni sustav u svojem nastajanju i radu uvelike se mijenjao i prilagođavao.

. Porezni prihodi bitan su dio državnog proračuna, a njegova raspodjela ide na više razina vlasti. (Kordić, 2011.) Ažuriranost i kvaliteta poreznih zakona, propisa i regulacija uvelike će odrediti sposobnost i moć države da ubire poreze koji su nedvojbeno najznačajniji izvor prihoda u svakoj državi, pa samim time i u Republici Hrvatskoj.

Fiskalna politika osnova je funkcioniranja države jer se direktno bavi načinima na koje država prikuplja novac i na koji način ga troši.

Tablica 2.1. Prikaz prihoda državnog proračuna za 2019. godinu

Izvor: Izradio autor s podacima preuzetim s

https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//DPRH%202019%20-%202021%20-%20proracunski%20vodicA.pdf (01.04.2021.)

Kao što je vidljivo na gore prikazanom grafu, Prihod od poreza čini gotovo 60% ukupnih prihoda Republike Hrvatske i time samo pokazuju koliko je velika potreba za stalnim uređivanjem i ažuriranjem različitih poreznih propisa i zakona.

Slika koja se nalazi u nastavku ovoga rada pokazuje kako su prihodi od poreza u stalnom rastu, što ne samo da pokazuje polagani, ali kontinuirani rast gospodarstva. U 2019. godini u Republici Hrvatskoj ukupni prihodi od poslovanja iznosili su 135.299.732.107kn, a prihodi od poreza 78.518.085.956kn, odnosno 58%, a taj trend je nastavak kontinuiranog rasta od 2017. godine sa promjenama trenda od +/- 3%.

Unutar same strukture poreznih prihoda iz 2019. godine, najveći dio otpada na poreze na robe i usluge koji iznosi 69.230.030.897kn, od čega na porez na dodanu vrijednost otpada 51.765.495.720, što predstavlja 74,77%.

Tablica 2.2. Prihodi državnog proračuna za razdoblje 2017.-2021.

Prihodi državnog proračuna		Ostvarenje 2017.	Plan 2018.	Plan 2019.	Indeks 19./18.	Projekcija 2020.	Indeks 20./19.	Projekcija 2021.	Indeks 21./20.
UKUPNO		122.707.021.717	129.030.124.100	136.080.228.996	105,5	138.520.058.852	101,8	140.693.303.113	101,6
6	PRIHODI POSLOVANJA	122.060.097.020	128.230.583.232	135.299.732.107	105,5	137.833.450.615	101,9	140.021.684.990	101,6
61	Prihodi od poreza	75.243.890.160	75.304.421.406	78.518.085.956	104,3	80.099.440.937	102,0	82.643.573.001	103,2
611	Porez i prirrez na dohodak	2.014.588.384	0	0	#	0	#	0	#
612	Porez na dobit	8.266.568.123	8.316.001.742	8.828.128.692	106,2	9.212.784.533	104,4	9.534.351.154	103,5
613	Porezi na imovinu	0	0	0	#	0	#	0	#
614	Porezi na robu i usluge	64.568.118.527	66.564.588.547	69.230.030.897	104,0	70.421.210.922	101,7	72.638.191.018	103,1
6141	- Porez na dodanu vrijednost	47.616.661.426	49.575.233.242	51.765.495.720	104,4	52.562.049.709	101,5	54.589.487.123	103,9
6142	- Porez na promet	193.476.897	0	0	#	0	#	0	#
6143	- Posebni porezi i trošarine	15.143.118.292	15.376.047.655	15.723.992.325	102,3	16.062.386.564	102,2	16.196.453.604	100,8
615	Porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije	382.658.524	423.831.117	459.926.367	108,5	465.445.483	101,2	471.030.829	101,2
616	Ostali prihodi od poreza	11.956.602	0	0	#	0	#	0	#
62	Doprinosi	23.206.071.303	24.253.311.879	24.062.895.882	99,2	25.131.397.385	104,4	26.165.567.642	104,1
622	Doprinosi za mirovinsko osiguranje	21.170.555.109	22.122.435.613	24.062.895.882	108,8	25.131.397.385	104,4	26.165.567.642	104,1
623	Doprinosi za zapošljavanje	2.035.516.195	2.130.876.266	0	#	0	#	0	#
63	Pomoći	8.453.039.778	13.803.359.335	17.453.160.252	126,4	17.170.402.353	98,4	15.657.497.251	91,2
64	Prihodi od imovine	3.004.782.951	2.640.348.467	2.536.960.913	96,1	2.482.208.406	97,8	2.355.251.276	94,9
65	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknada	4.449.416.259	3.703.238.820	4.332.714.704	117,0	4.396.907.409	101,5	4.461.901.989	101,5
66	Prihodi od prodaje proizvoda i roba te pruženih usluga i prihodi od donacija	1.421.952.832	1.477.809.862	1.263.832.728	85,5	1.275.484.330	100,9	1.294.564.478	101,5
67	Prihodi iz nadležnog proračuna i od HZZO-a temeljem ugovornih obveza	5.725.972.881	6.474.043.133	6.579.136.642	101,6	6.713.555.605	102,0	6.867.848.710	102,3
68	Kazne, upravne mjere i ostali prihodi	554.970.856	574.050.330	552.945.030	96,3	564.054.190	102,0	575.480.643	102,0
7	PRIHODI OD PRODAJE NEFINANCIJSKE IMOVINE	646.924.697	799.540.868	780.496.889	97,6	686.608.237	88,0	671.618.123	97,8

Izvor: tablica je preuzeta s:

<https://mfmin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/proracun/drzavni2019/Obrazlozenje%20Drzavnog%20proracun%20P19.pdf> (01.04.2021.)

Iz svega što je prikazano u tablici, može se zaključiti da je rad porezne uprave na pojašnjavanju važnosti poreza i njegovog lakšeg plaćanja od iznimne važnosti. Također, bitno je da su svi porezni obveznici i sami svjesni svega onoga što porezi jesu i zašto su bitni.

Kako bi se pristupilo problemu pojašnjavanja poreza, napravljena je klasifikacija, odnosno pojašnjenje glavnih karakteristika poreza:

- **Prisilnost** – Plaćanje poreza obveza je u svakoj uređenoj državi, a svako kršenje tog zakona podređeno je određenim sankcijama
- **Nepovratnost** – porez se smatra glavnim izvorom prihoda u državi i jednom kada se plati, on postaje državno vlasništvo i koristi se u svrhe održavanja rada države
- **Odsutnost neposredne protu naknade** – ne dobiva se nikakva korist od plaćanja poreza, niti država platišama daje nekakvu protuuslugu. Smatra se da je to korist općeg karaktera.
- **Načelo državnosti** – svaka osoba koja ima prebivalište ili obavlja poslovanje na području države, smatra se poreznim obveznikom te države

- **Načelo nedestiniranosti** - ne postoji jasno i unaprijed određeno mjesto na kojemu će se trošiti određeni porezi, odnosno koriste se za podmirivanje svih javnih obaveza države.
- **Novčani prihod države** – porezi se u ubiru u novcu, odnosno u novčanim jedinicama.

Također treba istaknuti da uređeni porezni sustavi prepoznaju i sljedeća porezna načela:

- **Efikasnost** - porezi moraju na što mogući manji način utjecati na odnose cijena kako bi se efikasno upotrijebili rijetki gospodarski resursi;
- **Pravednost** - porezi trebaju biti pravedno raspoređeni među članovima neke zajednice;
- **Izdašnost** - porezi moraju osigurati dovoljan iznos javnih prihoda za pokrivanje razumne visine javnih rashoda;
- **Jednostavnost** - porezi moraju biti što jednostavniji, jasniji i razumljiviji kako bi troškovi njihova ubiranja bili što niži;
- **Stabilnost** - porezni se sustavi ne smiju često mijenjati jer je poduzećima i kućanstvima za donošenje ispravnih ekonomskih odluka potrebna stabilnost poreznog sustava.

Postoje više vrsta poreza koji se plaćaju, a najlakše ih je podijeliti u sljedeće kategorije:

- **Državni porezi** – Porez na dobit, porez po tonaži broda, porez na dodanu vrijednost, trošarine i posebni porezi
- **Županijski porezi** – porez na nasljedstva i darove, porez na cestovna i motorna vozila, porez na plovila, porez na automate za zabavne igre
- **Gradski porezi** – Prirez porezu na dohodak, porez na potrošnju, porez na kuće za odmor, porez na tvrtke ili naziv, porez na korištenje javnih površina
- **Zajednički porezi** - porez na dohodak i porez na promet nekretnina
- **Porezi na dobitke od igara na sreću i naknade na priređivanje igara na sreću** – porez na dobitke od lutrijskih igara, naknade na priređivanje igara na sreću u casinima, porez na dobitke od klađenja, naknade na priređivanje igara prigodnih igara na sreću na

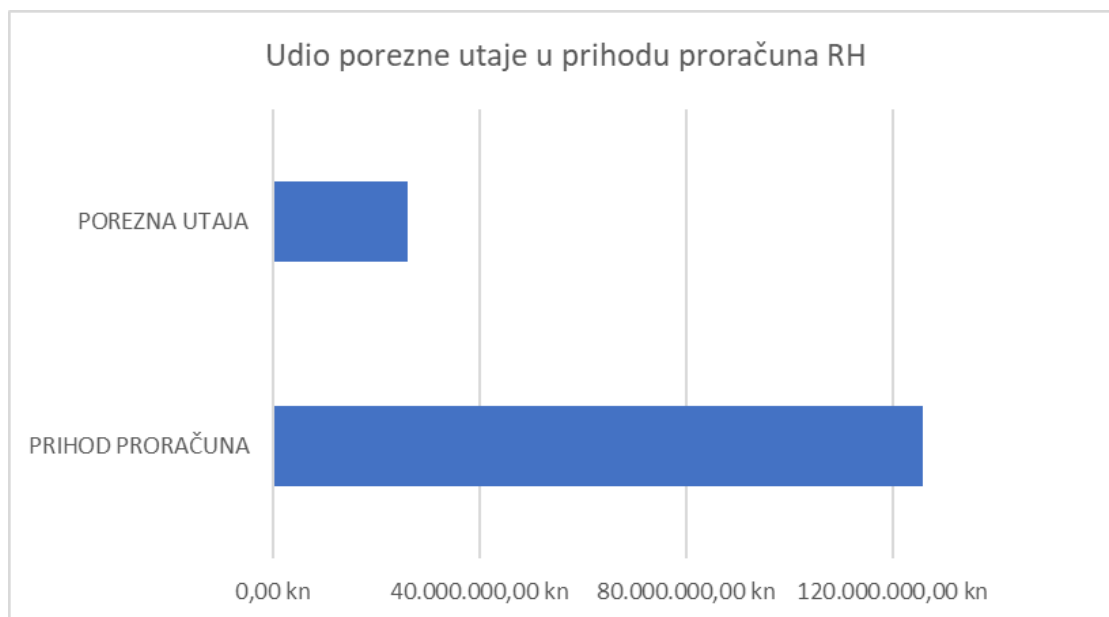
automatima i posebna sredstva ostvarena na javnom natječaju prodajom nepodijeljenih nagrada.

2.2. Izbjegavanje plaćanja poreza na dohodak u Republici Hrvatskoj

Po službenoj definiciji porez na dobit je porez koji trgovačka društva plaćaju na ostvarenu dobit, odnosno na razliku između prihoda i rashoda.

Ustaljeno je mišljenje da različita trgovačka društva izbjegavaju plaćanje poreza na dobit zato što se smatra da su porezna davanja previsoka, a izbjegavanjem plaćanja poreza mogu se ostvariti značajne uštede za poduzeće pa čak i značiti poduzeću razliku između opstanka i zatvaranja. Naravno da to nije rješenje i ne može biti argument i praksa. Pa ipak, ako uzmemo u obzir da je prihod proračuna 136.miljardi kuna, a izbjegavanje plaćanja poreza prema procjeni državu se ošteti za 26.miljardi kuna, to znači da država godišnje gubi oko 21% svojeg ukupnog proračuna na ne prikupljenom i ne naplaćenom porezu. (Kesner-Škreb i Kuliš, 2010.)

Tablica 2.3. Udio porezne utaje u prihodu proračuna Republike Hrvatske

Izvor: izradio autor prema podacima preuzetim s IFJ-a.

Izbjegavanje plaćanja poreza na dohodak je svjesno i namjerno izbjegavanje plaćanja poreza ili lažno prijavljivanje poreza (prikazivanje lažnog iznosa) poreza kako bi se zadržao materijalni dobitak, odnosno kako bi se priskrbila financijska dobit za vlasnika ili poduzeće. (Cipek, Uljanić Škreblin, 2017.)

Nezakonita utaja poreza obuhvaća postupke kojima porezni obveznik izbjegava plaćanje poreza pritom kršeći zakon. Izravno kršenje zakonskih odredbi kao i nezakonito obavljanje neke gospodarske djelatnosti karakteristike su nezakonite porezne evazije ili defraudacije poreza, kako se često naziva u financijskoj teoriji. (Movahić Komljenović, 2009)

Postoje dvije vrste ilegalne porezne evazije: ¹

- Potpuna porezna utaja ili potpuna defraudacija poreza;
- Djelomična porezna utaja ili djelomična defraudacija poreza.

Potpuna defraudacija poreza – do nje dolazi kada porezni obveznik ciljano prikrije cijeli iznos porezne obveze tako što ne prijavi prihod ili dohodak koji je oporeziv. Također se odnosi na imovinu ili druge aktivnosti koje podliježu oporezivanju.

Djelomična porezna evazija – do nje dolazi kada poreznik obveznik poreznoj upravi dostavi netočne, nepotpune ili djelomično popunjene financijske izvještaje o primanjima, visini dohotka ili vrijednosti imovine, a sve sa ciljem kako bi smanjio poreznu obvezu i samim time platio manji porez.

Uz ove dvije gore navedene vrste porezne evazije, koje se najčešće pojavljuju kod poreza na dobit i poreza na dohodak postoji još i utaja koja se javlja kod neizravnih poreza (porez na promet, porez na carine.), te se koriste nazivi krijumčarenje, kontribanda ili šverc.³² Potpuna i djelomična porezna evazija najčešće je kažnjiva. U Republici Hrvatskoj su za to propisane visoke novčane kazne, kazne zatvora, oduzimanje imovine ili utajene svote, mogućnost zabrane rada ili kombinacija nekoliko kazni (Sertić, 2012.)

Kada govorimo o najčešćim metodama to je svakako rad na crno i plaćanje u gotovini, odnosno bez fiskalizacije računa. Rad na crno označava svaki rad zaposlenika koji nije ilegalan, ali je činjenica da on nije prijavljen te za njega poslodavac ne plaća doprinose i ne snosi poreznu obvezu. ²

¹ Bedi D. (2009.), *Ocjena učinkovitosti institucionalnog trokuta u suzbijanju poreznih utaja u Hrvatskoj*, znanstveni rad, Hrvatska javna uprava, str. 6.

² Filipović, H. (2017). Otkrivanje kaznenih djela i prekršaja utaje poreza / izbjegavanje plaćanja poreza ili pranje novca?. Policijska i sigurnost; preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/184216> (08.10.2020.)

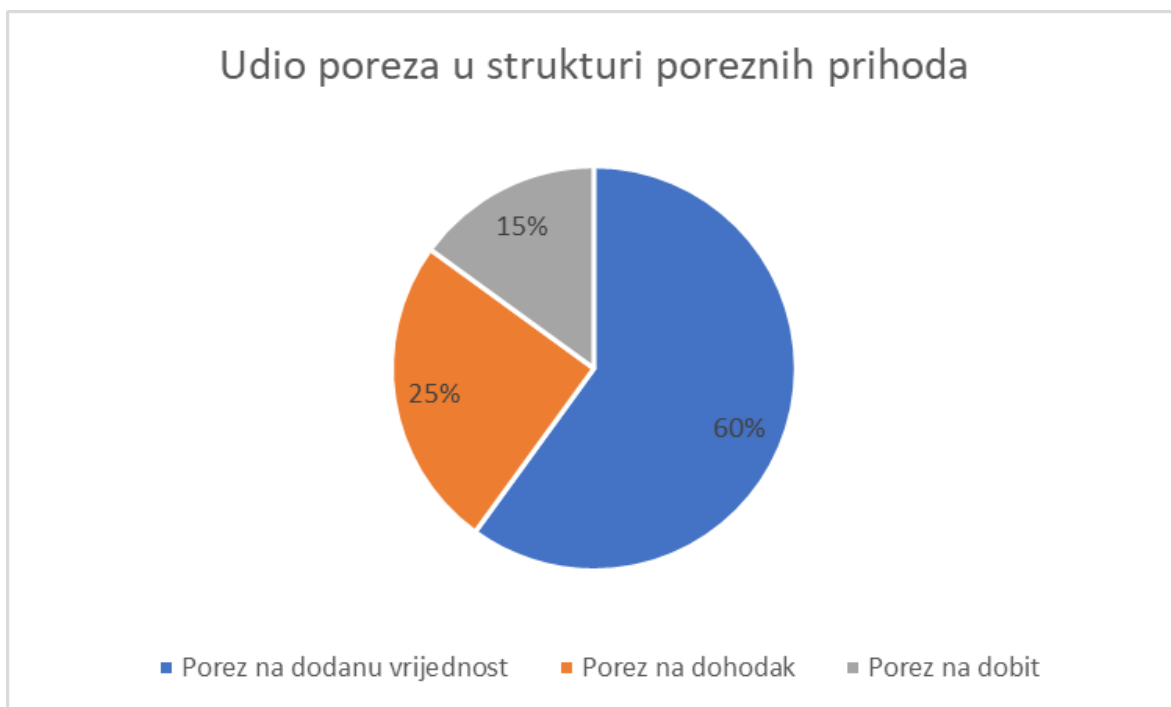
Rad na crno ilegalan je svuda u svijetu pa tako i u Republici Hrvatskoj i njegovi negativni učinci na gospodarstvo su izrazito vidljivi. Rastući problem također je i veliki broj stranih radnika koji dolazi raditi u RH, a nisu prijavljeni od strane svojih poslodavaca, pa je tako broj takvih radnika porastao za 3,5 puta u odnosu na 2018. godinu.

Drugi oblik koji se smatra problematičnim je plaćanje u gotovini, odnosno prijavljivanje radnika na minimalac i isplaćivanje tog minimalca preko računa dok se drugi dio isplaćuje u gotovini na ruke i tako se smanjuje porezna osnovica i u konačnici se plaća manji porez. Također, korištenje studentskih ugovora i autorskih honorara koristi se kako bi poslodavac smanjio visinu poreza koju mora platiti iz razloga što navedene kategorije imaju manju poreznu stopu od regularnog oporezivanja.

2.3. Izbjegavanje plaćanja poreza na dodanu vrijednost

PDV je oblik poreza koji čini 60% svih prihoda od poreza unutar strukture poreza u Republici Hrvatskoj i time samo povećava razinu značaja i potrebe za adekvatnim upravljanjem.

Tablica 2.4. . Udio poreza u strukturi poreznih prihoda

Izvor: izradio Autor prema podacima iz rada Utaja poreza u RH i mjere za njezino sprječavanje

Porez na dodanu vrijednost, odnosno PDV je moderniji oblik pomoću kojega se oporezuje potrošnja. U Hrvatskoj je stupio na snagu u siječnju 1998. godine. Bitno je naglasiti kod njega

da se primjenjuje kreditna metoda koja sukladno tome omogućuje da se odbije pretporez (Šimović, Rogić-Lugarić i Cindori, 2007.)

PDV se smatra regresivnim porezom koji najviše utječe na pojedince koji imaju male mjesečne primitke. Također bitno je naglasiti da on čini oko 60% svih poreznih prihoda u Republici Hrvatskoj. Smatra se da je porezni obveznik PDV-a svaka osoba koja samostalno obavlja neku gospodarsku djelatnost (bez obzira na efikasnost i svrhu). Poreznim obveznikom smatra se i svaka osoba koja povremeno isporučuje nova prijevozna sredstva koja kupcu otpremi ili preveze prodavatelj, sam kupac ili druga osoba za njihov račun.

S druge strane, poreznim obveznicima se ne smatraju tijela državne vlasti, tijela državne uprave, tijela i jedinice lokalne i područne samouprave, komore te druga tijela s javnim ovlastima i u slučaju kada ubiru pristojbe, naknade i druga plaćanja u vezi s obavljanjem djelatnosti ili transakcija u okviru svog djelokruga ili ovlasti.³

Stopa po kojoj se PDV obračuna i u konačnici plaća iznosi 25%. Iznimka je isporuka nekih određenih dobara i usluga koji se oporezuju po stopi od 5%, a u to spadaju sve vrste kruha, sve vrste mlijeka, knjige stručnog, znanstvenog, umjetničkog, kulturnog i obrazovnog sadržaja, lijekove koji se izdaju na liječnički recept i koji imaju odobrenje nadležnog tijela za lijekove i medicinske proizvode, kino ulaznice, novine te znanstveni časopisi.

Također po stopi od 13% se plaća i obračunava PDV na usluge smještaja, novine i časopise koji imaju statut medija, ulja i jestive masti, dječja hrana i sjedalice, voda, ulaznice za koncerte, sadnice, agrokemijski proizvodi i hrana za životinje

Porezni obveznik koji obavlja na domaćem tržištu isporuke dobara i usluga s pravom na odbitak pretporeza smatrat će se odgovornim ako iz objektivnih okolnosti proizlazi da je znao ili morao znati da će zbog prijevornih aktivnosti dio ili cijeli iznos PDV-a vezan za isporuku koja mu je obavljena, ili bilo koju prethodnu ili sljedeću isporuku istih dobara ili usluga, ostati neplaćen. Kod odgovornosti poreznih obveznika važno je naglasiti, ako Porezna uprava sumnja da su isporuke dobara i usluga dio transakcija čija je namjera prijevarno izbjegavanje plaćanja PDV – a, tada će poreznog obveznika koji sudjeluje u takvim transakcijama obavijestiti o njegovoj odgovornosti.⁴

³ Zakon o porezu na dodanu vrijednost, raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/186/Zakon-o-porezu-nadodanu-vrijednost>, Članak 1. (NN 115/16), (19.9.2020.)

⁴ Zakon o porezu na dodanu vrijednost, raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/186/Zakon-o-porezu-nadodanu-vrijednost>, Članak 1. (NN 115/16), (19.9.2020.)

Od dana primitka takve obavijesti Porezna uprava može smatrati da je porezni obveznik znao ili morao znati da s takvim transakcijama sudjeluje u transakcijama kojima je namjera izbjegavanje plaćanja PDV – a.

Oblik porezne evazije kod PDV-a možemo podijeliti u dvije najčešće kategorije, a to su ne izdavanje računa uopće ili izdavanje računa sa krivo navedenim stavkama i iznosima na istome. Najčešće se događa u djelatnostima uz koje se veže promet fizičkim novcem (gotovinom), odnosno u svim oblicima trgovinskih i uslužnih djelatnosti. 2012. godine, kada je uvedeno obavezno fiskalno certificiranje od strane agencije FINA, u proračunu se bilježi značajniji rast prihoda od poreza na dodanu vrijednost. (Jelčić i Bejaković, 2012)

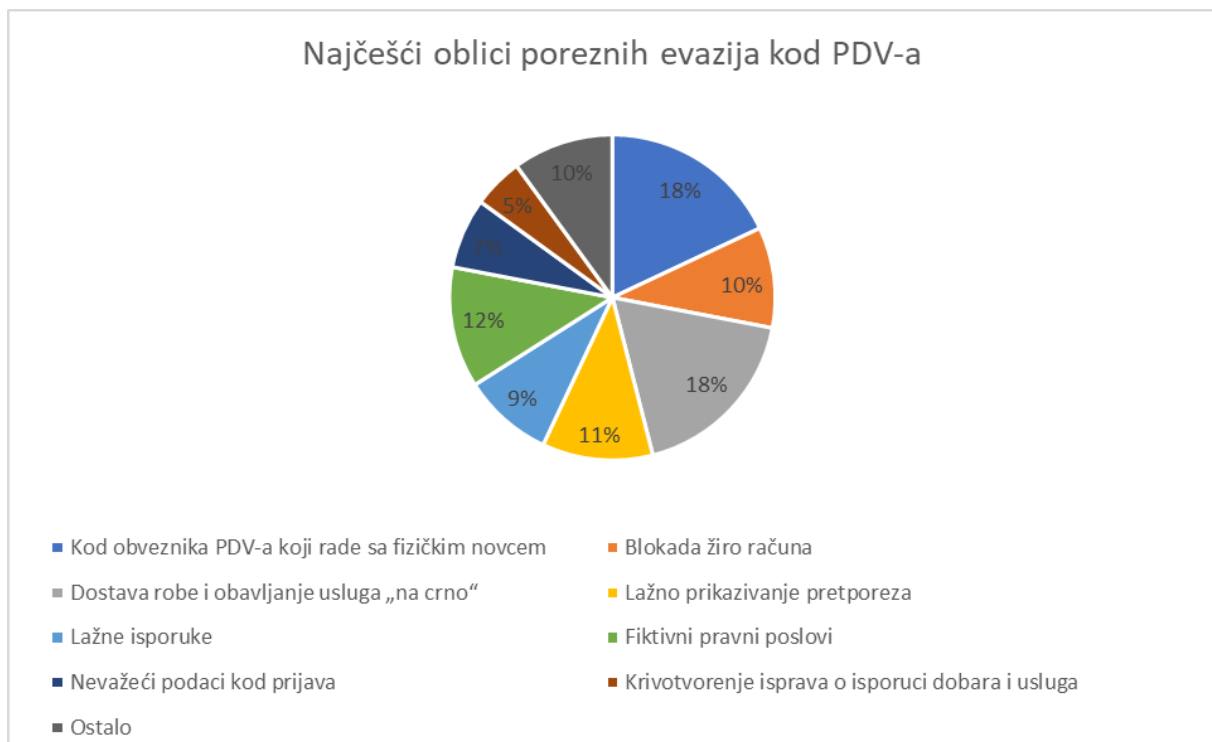
Kada gledamo podatke o kontroli i nadzoru osoba koje se smatraju poreznim obveznicima, možemo zaključiti da je najučestaliji oblik prekršaja Zakona o PDV-u neevidentiranje računa, potpuno izbjegavanje obveze izdavanja računa klijentima, zanemarivanje poslovnih knjiga, lažno ili u potpunosti netočno vođenje evidencije prometa, ne vođenje brige oko zaliha i različitih promjena u poreznim obvezama na iste, nabavci potrošnog materijala i ostalome. U najvećem broju slučajeva riječ je o fizičkim osobama koje čine ove prekršaje. Najčešće su to obrtnici. Također, gotovo 70% svih prekršaja otpada na neizdavanje računa.

Porezna evazija u slučaju poreza na dodanu vrijednost manifestirana je najviše u sljedećem: (Markota, 2017.)

- Kod obveznika PDV-a koji rade sa fizičkim novcem
- Blokada žiro računa
- Dostava robe i obavljanje usluga „na crno“
- Lažno prikazivanje pretporeza
- Lažne isporuke
- Fiktivni pravni poslovi
- Nevažeci podaci kod prijava
- Krivotvorenje isprava o isporuci dobara i usluga

Kako je vidljivo iz slike ispod, porezne evazije u Republici Hrvatskoj više-manje su podjednako raspoređene, što sami problem čini još i većim jer ne postoji jedna kojoj bi se moglo pristupiti pojedinačno i time smanjiti značajno utjecaj poreznih evazija. Njihova jednaka rasprostranjenost govori o tome da je problem porezne evazije u Republici Hrvatskoj izrazito velik i samim time neće se moći riješiti ili umanjiti smanjivanjem ili fokusiranjem na jednu kategoriju, već cilj mora biti podjednake snage usmjeriti na sve kategorije kako bi se u isto vrijeme i jednakim učinkom smanjile sve navedene porezne evazije.

Tablica 2.5. Najčešći oblici poreznih evazija kod PDV-a

Izvor: izradio Autor prema podacima iz Utaja poreza u RH i mjere za njezino sprječavanje

„Popularni“ trend evazije poreza na dodanu vrijednost je kada poduzeća uopće ne šalju robu, već samo papiri fiktivno idu od jednog do drugog tržišta, a roba na kraju i ne izađe sa svojeg originalnog polazišta. (Madžarević-Šujster, 2002.)

Problem kod takvog oblika porezne evazije je činjenica da je teško pokrenuti proces istrage oko istoga problem dok „roba“ ne dođe na finalno odredište kada se može ustvrditi da je napravljena šteta i nakon čega se mora krenuti unazad u identifikaciju svih koraka odnosno etapa koje je roba prošla kako bi se došlo do samoga izvora problema i na taj način propisno sankcionirala pravna ili fizička osoba koja je sudjelovala u prekršaju. Drugi vrlo česti problem kod ovoga je što vrlo često izvorište problema zna biti u zemlji van Republike Hrvatske i time se proces

usporava jer je potrebno subjekt koji je počinio prekršaj prijaviti u državu iz koje dolazi i od tamo pokretati cijeli proces kažnjavanja, odnosno prisilne naplate potraživanja.

Kroz napredak tehnologije i unaprjeđenje komunikacije, efikasnost rješavanja ovakvih problema mogla bi se uvelike ubrzati i omogućiti efikasnije sankcioniranje problema, pa čak i otići korak dalje i svesti ih na gotovo na minimum.

Takva poduzeća najčešće pokazuju veliki broj „crvenih zastavica“ jer imaju pregršt karakteristika koje ukazuju na fiktivno poslovanje.

- Nema zaposlenih
- Ne postojeći poslovni prostor
- Adresa ili ne postoji ili je privatni stan
- Osnivači i/ili odgovorne osobe najčešće ne postoje ili su nedostupne
- Poduzeća ne posjeduju

Iako takva poduzeća nisu dugog vijeka i obično vrlo brzo budu otkrivena i „likvidirana“ i dalje stvaraju problem.

Fiskalizacija u prometu gotovinom je skup mjera koju provode obveznici fiskalizacije, kako bi se omogućio efikasan nadzor ostvarenog prometa u gotovini. Promet gotovinom je plaćanje za isporučena dobra ili obavljene usluge novčanicama ili kovanicama koje se smatraju platežnim sredstvom, karticama, čekom ili drugim sličnim načinima plaćanja, osim plaćanja na transakcijski račun kod banaka. (Lovrinčević, Marić, Mikulić, 2006.)

Fiskalizacija i uvođenje fiskalne blagajne u Republici Hrvatskoj krenulo je 2013. godine koja je imala za cilj smanjiti veliki broj prevara koje su se odnosile na ne izdavanje računa, zadržavanje dobiti bez plaćanja poreza na istu, lažno prikazivanje transakcija ili njihovo zanemarivanje. Proces fiskalizacije odvijao se u tri faze, od koje je prva krenula u siječnju, a završetak i potpuno uvođenje dogodilo se u srpnju iste godine. Hrvatski model, odnosno opcija fiskalizacije koju je izabrala Republika Hrvatska, bio je tip rješenja gdje porezni obveznik prije nego izda račun, šalje „upit“ prema Poreznoj Upravi, koja ga odobrava i u isto vrijeme šalje nazad posebni JIR broj (Jedinstveni Identifikator računa). Iako je startu otpor prema

navedenom sustavu bio velik, u konačnici su ga prihvatili svi. Iako sustav ima mane kao što su relativno visoka cijena certificiranja rješenja na sustav i potreba za posredovanjem treće strane koja omogućuje to rješenje, ubrzo se došlo do sustava koji relativno dobro funkcionira i kao produkt ima smanjeni broj poreznih prekršaja i puno veći stupanj kontrole.

Porez na dodanu vrijednost uspješnije zahvaća sivo gospodarstvo, a kako je potrošnja kao osnovica poreza na dodanu vrijednost manje podložna fluktuacijama od dohotka, i prihodi od poreza na dodanu vrijednost su stabilniji. (Kesner-Škreb, 2007.)

2.4. Izbjegavanje plaćanja poreza na dobit

Za razliku od poreza na dodanu vrijednost, porez na dobit kao takav, postoji od kraja '50ih godina 20.-og stoljeća. Porezna stopa za porez na dobit u Hrvatskoj iznosi 18% za poduzeća sa prihodom većim od 3.000.001 kuna, odnosno 12% za poduzeća koja imaju prihod manji od 3.000.000 kuna. Najlakše rečeno, to je porez na neto dobit koju su ostvarili pravni subjekti u sklopu bavljenja različitim gospodarskim djelatnostima. Osnovica poreza na dobit je razlika računovodstvenih prihoda i računovodstvenih rashoda uvećana i umanjena prema odredbama zakona o porezu na dobit. (Dominić, Grebenor, Herceg. 2019.)

Često se zna postaviti pitanje pravednosti oporezivanja zbog pojave problema dvostrukog oporezivanja. Dvostruko oporezivanje nastaje kada se na isto oporezivo dobro više puta plati porez, a može biti pravno ili ekonomsko. Dvostruko oporezivanje je pravno ako je ista osoba oporezovana dva puta za isti dohodak u najmanje dvije države (ili dva entiteta iste savezne države). Ekonomsko dvostruko oporezivanje nastaje kad je propisano da poduzeće treba platiti porez na svoju dobit, a i njegovi dioničari dodatno trebaju platiti porez na dividendu isplaćenu iz te oporezovane dobiti.

Tablica 2.6. Raspodjela veličine poduzeća u RH

	2014		2015		2016		2017		2018	
	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%
Sektor malih i srednjih poduzeća	104.116	99.7%	106.221	99.7%	114.156	99.7%	119.752	99.7%	130.757	99.7%
Mikro i mala poduzeća	102.895		105.029		112.809		118.352		129.259	
Srednja poduzeća	1.221		1.192		1.347		1.400		1.498	
Velika poduzeća	354	0.3%	348	0.3%	327	0.3%	329	0.3%	360	0.3%
Ukupno	104.470	100%	106.569	100%	114.483	100%	120.081	100%	131.117	100%

Izvor: izradio: autor s podacima preuzetim s „Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2014-2018. godine“ FINA, 2019

Od svojega osnutka pa sve do danas Hrvatska je prošla veliki put i prihvatila značajne promjene što se tiče oporezivanja. Kroz povijest postojao je veliki broj faktora koji su utjecali na hrvatsku porezne zakone, počevši s izrazito lošom privatizacijom i pretvorbom koja se dogodila krajem '90ih godina. Na to treba dodati i porast broja umirovljenika kao stalni rast zaduženosti države. Stvari su se konačno uredile 2017. godine kada je uvedena porezna stopa od 12% i 18% nakon kojih je slijedio veliki broj poreznih olakšica i poticaja, a sve u svrhu privlačenja investitora. „Kumovala“ je tim promjenama i Europska Unija koja je zbog potrebe usklađivanja zakona „prisilila“ Hrvatsku da ubrza proces adaptacije novih mjera.

Bitna stavka Zakona o porezu na dobit je i regulacija skrivene dobiti, kao oblik umanjivanja porezne obveze. Skrivena isplata dobiti može fizičkoj osobi ili pravnom subjektu pomoći u smanjenju njegove porezne obveze.

Određivanje porezne evazije kada je u pitanju porez na dobit nije jednostavan iz razloga što postoji veliki broj različitih načina pomoću kojih poduzeća u Republici Hrvatskoj podižu razinu svojih troškova i time smanjuju razinu svoje porezne osnovice, a samim time i iznos poreza koji će platiti. Republika Hrvatska za razliku od drugih zemalja unutar EU, ima znatno manju stopu poreznog opterećenja, ali ipak veću u usporedbi sa zemljama u susjedstvu. Porez na dobit uvelike je povezan i sa BDP-om, odnosno njegov rast je i znak rasta gospodarske aktivnosti zemlje. Iako uz pozitivni gospodarski trend često vežemo i pozitivni napredak što je dokaz uspješnijeg i boljeg poslovanja, vrlo često se u isto vrijeme javlja i negativni elementi u obliku prikazivanja većih troškova nego što su oni zapravo. Za to se koriste metode izdavanja računa bez kupovine, povećavanjem vrijednosti putnih naloga itd.

Legalno izbjegavanje poreza na dobit do 2001. godine provodilo se primjenom zaštitne kamate koja se obračunavala na sve oblike ulaganja kapitala (kako kod reinvestiranjem tako i kod ulaganja novog kapitala) u imovinu u poduzeću. Nakon uvođenja novog Zakona o porezu na dobit, legalno izbjegavanje poreza dodatno je dopušteno ulaganjem u kapitalnu imovinu poduzeća te novim zapošljavanjem. (Jurković, 2002.)

U svrhu daljnjeg poticanja rasta i razvoja svih dijelova Republike Hrvatske i smanjivanja velikih razlika između jako razvijenih i stagnirajućih dijelova, porezni zakon je uveo posebne stope poreza za jedinice lokalne samouprave kojima je potreba pomoć i stimulans.

Bitno je također naglasiti da prema poreznom zakonu, porezni obveznici koji obavljaju djelatnost na području Grada Vukovara, te sukladno tome zapošljavaju na neodređeno vrijeme minimalno pet zaposlenika koji imaju prijavljeno prebivalište na području Grada Vukovara ili na području

potpomognute samouprave, oslobođeni su od plaćanja poreza na dobit kako bi se potaknulo gospodarstvo i daljnji razvoj tog područja oštećenog u Domovinskom Ratu.

Također uz Grad Vukovar i okolna područja, postoji i takozvana I. Skupina jedinica lokalne samouprave koje po indeksu razvijenosti imaju 50% manju razvijenost od prosjeka Republike Hrvatske i u kojima se plaća porez na dobit u visi od 50%.

Republika Hrvatska je uvela i posebne poticaje i pokrenula dodatne mjere za sve oblike samozapošljavanja na tim područjima u cilju pokretanja ekonomije, a samim time i otvaranjem novih radnih mjesta i popravljavanja demografske i gospodarske slike.

Tablica 2.7. Procjena evazije poreza na dobit

Godina	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.
BDP (mil. HRK)	39.003	87.441	98.382	107.255	123.812	137.604	142.700	157.511
procijenjeni BDP (mil.HRK)	53.387	109.695	116.462	124.749	137.900	150.149	154.701	168.238
Uplaćeni porezi na dobit (mil. HRK)		887	1401	1772	2504	3477	3341	2769
Potencijalni porezi na dobit (mil. HRK)		1214	1758	2098	2913	3872	3646	3002
Utajeni porezi (mil. HRK)		327	357	326	408	396	305	233
Evazija poreza na dobit u BDP-u (%)		0,84	0,41	0,33	0,38	0,32	0,22	0,16

Izvor: Madžarević – Šujster, S., (2002): Procjena porezne evazije u Hrvatskoj, Financijska teorija i praksa 26 (1)

Gore prikazana podaci pokazuju trend smanjenje udjela evazija poreza na dobit u BDP-u u razdoblju od 1994. godine do 2000.-ih.

2.5. Sprječavanje porezne utaje u Republici Hrvatskoj

Otpor plaćanju poreza postoji od onoga trenutka kada je porez kao takav uveden. Postavlja se pitanje zašto toliki otpor? Jedan od mogućih odgovora leži u činjenici da je jedna od osnovnih karakteristika poreza prisilnost i nedestiniranost, odnosno svaka osoba dužna ga je plaćati i ne zna gdje točno taj novac odlazi.

Želja i otpor prema poreznoj obvezi i težnja prema umanjenju porezne obveze prisutna je u svakoj državi i svakom društvu, a jedan od ključnih elemenata je i stvaranje poreznog morala, koji mora biti usađen ili se mora usaditi u svakog poreznog obveznika posebno.

Porez je opće, prinudno i bez protuusluge davanje državi u novcu, radi pokrića općedruštvenih potreba, koje država utvrđuje prema ekonomskoj snazi obveznika koji se nalaze pod njenom upravom. (Madžarević-Šujster, 2002.) U toj činjenici i leži problem zbog kojega stanovnici neke države imaju problem s plaćanjem poreza i trajnom potrebom kako to izbjeći ili barem smanjiti njegove učinke. Najznačajniji uzrok izbjegavanja plaćanja poreza je umanjenje ekonomske moći poreznih obveznika. Bitno je naglasiti da plaćanje poreza predstavlja oblik obaveze zato što se iz tih prihoda financira djelovanje i rad države čije usluge taj isti pojedinac koristi.

Bitno je također naglasiti da izbjegavanje plaćanja poreza nije nešto što je karakteristično samo za Republiku Hrvatsku, nego je to više vezano uz visinu porezne stope, ali i općem mentalitetu u određenoj državi. Može se reći da zapravo vrijedi nepisano pravilo koje kaže što su obveze veće, želja za izbjegavanjem rasti će proporcionalno.

Plaćanje poreza objektivno znači oduzimanje dijela dohotka ili imovine, što smanjuje ekonomsku snagu njihovog obveznika i može dovesti do promjene u njegovom društvenom položaju.

Ipak ne bi trebalo ni zanemariti činjenicu da se Republika Hrvatska nalazi i dalje u tranzicijskom okruženju, a veliki broj loših odluka negativno je utjecao na porezni i gospodarski sustav.

Sve većom aktivnosti i radom malih poduzeća i ne prilagođenost sustava na njihovu dinamiku (spora prilagodba njihovim brzim promjenama i ulascima i izlascima s tržišta) javio se veliki broj loše donesenih zakona i reformi koji su ne samo kratkoročno već i dugoročno doveli gubitka u vidu poreznih primanja.

Razlozi, kao što su prilagodba poreznog sustava ekonomiji, uvođenja specifičnih poreza, gospodarske i porezne reforme, rad na nadopunjavanju i izmjenama poreznog zakona sukladno promjenama, prilagodba poreznih stopa. Sve su to faktori koji uvelike utječu na razvitak porezne evazije.

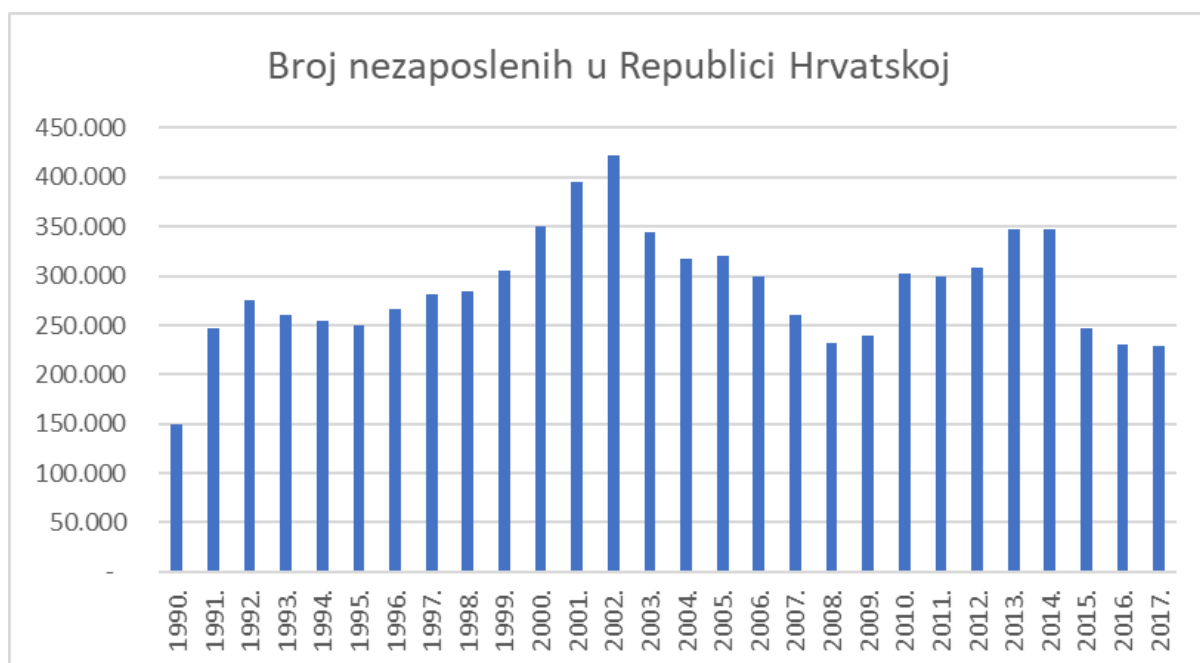
Značajan broj poreznih reformi zahvatio je Hrvatsku krajem 20. stoljeća. Ukidanje poreza na promet sirovina i kapitalnih dobara, smanjenje stope poreza na promet dobrima i uslugama, pojednostavnjivanjem sustava prikupljanja carinskih naknada te smanjivanjem broja stopa, uvođenje trošarina i poreza na dodanu vrijednost. Sve to obilježja su reformi neizravnih domaćih poreza, ali i uzroka za povećanjem porezne evazije.

Također jedan od ključnih faktora povećanja porezne evazije bila je i nezaposlenost, koja je u Republici Hrvatskoj i dalje na visokoj razini, a najčešće se manifestira kod grupa ljudi koje karakteriziraju niska razina obrazovanja i/ili ne postojeće radno iskustvo. Taj problem najčešće je vezan uz socijalno osiguranje, odnosno relativno visoka davanja koja su vezana uz njega. (Jelić i Bejaković, 2012.)

Nezaposlenost je jedan od ključnih faktora kada govorimo o poreznoj evaziji zato što uzrokuje sve veću pojavu rada na crno, rada preko studentskih ugovora itd. Što sve olakšava ne samo poslodavcu nego i svakom pojedincu da izbjegne ili umanju svoju poreznu obvezu i time negativno utječe na prihode koje bi država mogla ostvariti.

Nažalost kontrola nad ovakvim oblikom porezne evazije izuzetno je teška i zahtjeva veliki i dugotrajni trud i rad Porezne uprave, ali je i uvelike usporena zbog sve većeg i rastućeg broja takvih slučajeva.

Tablica 2.8. Nezaposlenost u Republici Hrvatskoj kroz godine

Izvor: Izradio autor prema podacima dostupnim na <https://www.hgk.hr/broj-nezaposlenih-na-hzz-u-najnizi-od-1990-godine> (28.04.2021.)

Ono što je vidljivo sa gore prikazane slike je činjenica da je nezaposlenost u padu i približava se najnižoj stopi koju je Republika Hrvatska imala od 1990. godine. Pa ipak bitno je naglasiti da iako je manje nezaposlenih, broj zaposlenih se isto smanjuje, što je pak posljedica negativnog demografskog kretanja koje kontinuirano traje od 1997. godine, ali i značajnom negativnom

povećanju migracijskog kretanja, odnosno sve većem broju radno sposobnog stanovništva koje napušta Republiku Hrvatsku.

Praćenje porezne evazije u Republici Hrvatskoj gotovo da i ne postoji, te jedini „mjerljivi“ podaci dolaze od neslužbenih procjena. Iako su svi svjesni činjenice da porezna evazija postoji, zbog gore navedenih uzroka, novih mjerenja i rezultata gotovo da i nema, te se po potrebi rade izračuni od strane državnih agencija ili vanjskih suradnika.

Porezni sustav koji se neprestano mijenja je plodno tlo za poreznu evaziju, a težak je i za praćenje poreznim službenicima. Visoka porezna opterećenost hrvatskog gospodarstva ne samo da povećava postojanje porezne evazije, već utječe na smanjenje učinkovitosti i rasta. Ogroman rizik neizvjesnosti naplate poreza i razmjeri porezne evazije posljedicom su nefunkcionalnosti i neučinkovitosti sustava u cjelini, za što je osnovni razlog nizak porezni moral obveznika kao i poreznih službenika. Iz tog razloga prisilnost plaćanja poreza je mjera pomoću koje se država bori protiv izbjegavanja plaćanja poreza.

2.6. Mjere za smanjenje porezne evazije u Republici Hrvatskoj

Izvršavanje porezne obveze nije samo poštivanje pravila nego prije svega općeprihvaćeni način ljudskog ponašanja. Nije to samo potreba kompanije da stvori uvjete sigurnosti poslovanja i plaćanja nego i sliku obveznika koji potiče rast državnoga proračuna i razvoj društva u cjelini. Naime, udovoljavanje poreznoj obvezi, obuhvaća i primjenu mjera kakvima poručuju nadležnima državnim tijelima pravodobnu, vjerodostojnu i prihvatljivu informaciju za potrebe ispravnog određivanja poreza sukladno procjeni što se oslanja na vlastitu poslovnu aktivnost. (Madžarević-Šujster, 2002.)

Mjere koje se provode kako bi se spriječila porezna evazija moraju biti jednakog, ako ne i većeg opsega od same evazije iz razloga što je potrebno identificirati načine kako poreznu evaziju u potpunosti ukloniti ili bar maksimalno smanjiti.

Kada govorimo o uzrocima porezne evazije, njih je najjednostavnije podijeliti u tri kategorije, a to su: prave, institucionalne i socijalno-ekonomske.

Govoreći o pravnim mjerama, možda najbitnija stavka je kontinuitet poreznih propisa koji izmjene donosi rijetko, ako ih uopće donosi i to iz razloga što česte promjene mogu izazvati nestabilnost u gospodarskom rastu, neizvjesnost kod poreznih obveznika i samim time povećati poreznu evaziju.

Postoje različiti mehanizmi kontrole i inspekcije poreznih subjekata, a zakon je otišao i toliko daleko da je omogućio kompletni nadzor i korištenje sustava praćenja određenih subjekata po potrebi. Porezna uprava kao jednu od svojih aktivnosti ima i prikupljanje podataka o oporezivim primicima različitih fizičkih osoba, te praćenje i prometa dobara i usluga. Isto tako, porezna uprava ima za zadatak nadzirati ukupne dohotke, neoporezive primitke i potraživanja i koristiti ih za usporedbu pri pribavljanju različite imovine.

Također je bitno i praćenje njihovih obveza tijekom poreznih razdoblja. Ako se dokaže da stvarni izvori imovine fizičke osoba nisu dokazani, po toj će se osnovi utvrditi stvarni dohodak kao razlika između stvarne vrijednosti imovine i dokazane visine prilagođene za njezino stjecanje. Tu treba naglasiti važnost mjera: stabilnost i kontinuiranost poreznih zakon i uredbi, stalno provjeravanje sustava kažnjavanja porezne evazije te pitanje praćenja promjena u imovini kod poreznih obveznika u evidenciji porezne uprave.

Kada govorimo o institucionalnim mjerama za smanjenje porezne evazije, najveći problem je leži u administraciji i izrazito niskoj stopi povjerenja poreznih obveznika prema istim u vidu efikasnosti. Povećanjem efikasnosti povećati će se povjerenje obveznika prema institucijama, ali i smanjiti negativni stav institucija da svaki porezni obveznik u startu ima pozitivan stav prema poreznoj evaziji. U okviru djelatnosti porezne administracije vrijedi istaknuti i djelatnosti poreznih tijela na pružanju informacija o porezima i pomoć poreznim obveznicima u rješavanju tekućih problema.

Zaposlenici Porezne Uprave moraju, ne uzimajući u obzir područje kojim se bave ili visinu njihovog obrazovanja, stalno unaprjeđivati svoja znanja i vještine kako bi pratili promjene u tehnologijama i znanjima koje mogući porezni prekršitelji ili porezni konzultanti prate.

Zaposlenici bi trebali napraviti svaki mogući korak kako bi sami proces plaćanja porezne obveze bio sveden na najjednostavniji mogući nivo i time omogućio svakom poreznom obvezniku da svoju obvezu odradi na brzi, točan i jednostavan način.. Povjerenje u institucije također može utjecati na smanjenje porezne evazije.

Potrebno je istaknuti smjernice institucija, a one su sljedeće: potreba za unaprjeđivanjem kvalitete poreznog sustava i njihovog pristupa svakom poreznom obvezniku. Također naglasiti potrebnu za stalnim unaprjeđivanjem i daljnjim školovanjem svog osobalja zaposlenog u poreznim krugovima i samim time povećavanje njihove stručnosti i izgradnje povjerenja u institucije.

Kada govorimo o socijalno – ekonomskoj kategoriji, najvažnije pitanje koje se tu postavlja je pitanje poreznog morala. Teško je definirati porezni moral, ali najjednostavnija definicija podrazumijevala bi skupina pravila ponašanja prema poreznim obvezama i njihovo pravovremeno i redovito izvršavanje. Jednaka institucionalna struktura s učinkom na podizanje poreznog morala u određenom kontekstu ne mora imati isti učinak u drugome.

Nužno je unaprjeđivati institucije te raditi i na ukupnoj odgovarajućoj institucionalnoj podlozi i navikama građana što će u konačnici dovesti povećanja razine poreznog morala. (Šimović, Rogić-Lugarić i Cindori, 2007.)

2.7. Fiskalni učinci porezne utaje u Republici Hrvatskoj

Kada govorimo o poreznoj evaziji, odnosno poreznoj utaji, postoje mnogobrojni razlozi za istu. Za kvalitetnu i pravovremenu borbu, te razvijanje metoda i instrumenata protiv porezne evazije, treba analizirati dva čimbenika zbog kojih dolazi do ovih problema. Te čimbenike možemo podijeliti u dvije kategorije:

U prvu skupinu treba staviti čimbenike koji negativno utječu na shvaćanje i usklađenost poreznog obveznika s poreznim propisom. Ti čimbenici su mogu uključivati nizak porezni moral ili visoka porezna davanja u skladu s poreznim zakonom. U drugu skupinu čimbenika treba staviti nisku sposobnost porezne uprave i fiskalnih sudova kada je u pitanju provođenje poreznih obveza. Obe navedene skupine čimbenika proizlaze iz nedostataka u radu uprave, ali kvaliteti prikupljanja poreza, te slabom kapacitetu kada govorimo o reviziji te praćenju plaćanja poreza. Sve to dovodi do poteškoća s otkrivanjem i procesuiranjem prekršitelja.

Utaja poreza i izbjegavanje plaćanja istoga vrlo često imaju teške i dugoročne posljedice ne samo na državu, nego i samog poreznog obveznika. Kao glavni problem tu je nemogućnost države da prikupi potrebna financijska sredstva putem kojih financira svoje djelovanje i rad, što automatski povlači druge probleme. Obveznicima u drugu ruku to može ugroziti i narušiti društveni položaj, imovinsko stanje, te državi dodati epitet nesposobne u provođenju zakona i održavanju društvenog poretka.

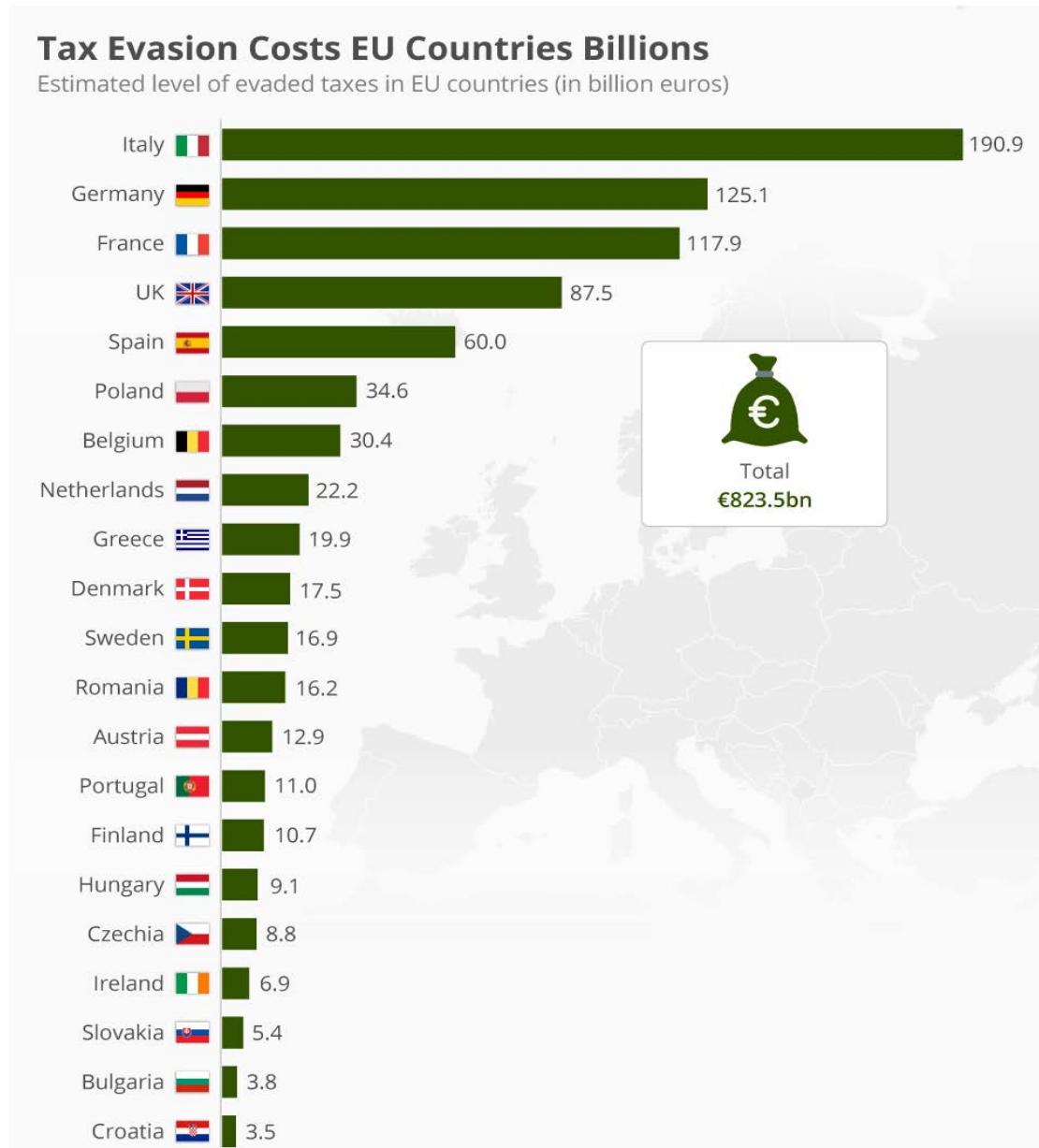
Kada govorimo o problemima koji nastaju kao posljedica porezne evazije, bitno je spomenuti i sivu ekonomiju čiji udio je izrazito visok. Siva ekonomija fenomen je koji opisuje neslužbeno gospodarstvo odnosno obavljanje poslova bez plaćanja poreza ili plaćanje minimalne, fiktivno prikazane stope. Prema izvještaju konzultantske kuće AT Kearney, u Republici Hrvatskoj udio sive ekonomije 2013. godine iznosio 12.73 milijarde. eura, odnosno 28.4% ukupnog BDP-a.⁵ U borbi sa sivom ekonomijom država pokušava na sve načine smanjiti njezin značaj, no u tome često ne uspijeva, ponajviše iz razloga što ta ista siva ekonomija uvelike utječe na društveno blagostanje, točnije rečeno, osigurava socijalni mir.

⁵ Dozan J. (2013.), *Linić ukrotio sivu ekonomiju?* (online). Poslovni dnevnik, dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/udio-sive-ekonomije-pao-ispod-10-posto-bdp-a-251011>

2.8. Opseg porezne utaje

Prema rezultatima istraživanja provedenih među 145 zemalja svijeta, koje u svojoj novoj publikaciji prenosi Forenzika Prima⁶, u svijetu se godišnje utaji 3.1 bilijun⁷ američkih dolara, što pretvoreno u postotke iznosi oko 5.1% svjetskog BDP-a.

Slika 2.1. Porezne evazije u zemlja EU 2015.

Izvor: preuzeto s <https://www.statista.com/chart/17133/tax-evasion-cost-to-eu-countries/>

⁶ Prvo hrvatsko društvo specijalizirano za provođenje forenzičkog ispitivanja i nadzora poreznih i računovodstvenih aspekata poslovanja državnih institucija i privatnih društava

⁷ 1 bilijun = 1000 milijardi

Kao što je vidljivo na gore prikazanoj slici, ukupni gubici od posljedica porezne evazije iznose 823.5 mlrd. Eura, odnosno 3,1% ukupnog BDP-a Europske Unije. Što znači da kada se uzme na globalnoj razni, globalna evazija poreza u Europskoj Uniji čine 53,44% ukupne svjetske porezne evazije.⁸

⁸ Banka.hr (2015.); Zbog poreznih utaja Hrvatska godišnje gubi više od 4,5 mlrd. Eura, dostupno na: <http://www.bank.hr/hrvatska/u-hrvatskoj-se-godisnje-utaji-4-5-mlrd-eura-poreza>

3. POREZNE OAZE – MEĐUNARODNO IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA

U današnje vrijeme gotovo da i ne postoji država na svijetu koja se nije susrela s problemom gubitka prihoda čemu je uzrok prijenos investicija u zemlje koje imaju manje porezno opterećenje. Bitno je naglasiti da je legalno smanjenje porezne obveze dopušten i smatra se potezom koji će dugoročno pomoći poduzeću ili osigurati više sredstava na raspolaganju pojedincu. Na međunarodnom planu obveznici imaju mogućnost izbjegavati plaćanje poreza tako što će iskoristiti različitost poreznih sustava drugih zemalja. Stoga mnoge zemlje primjenjuju porezne mehanizme kako bi se ostvarilo konkurentne prednosti i privuklo poslovne subjekte. Tako su nastale i porezne oaze u kojima se plaća vrlo malo ili se porez ne plaća uopće.

3.1. Povijesni pregled izbjegavanja plaćanja poreza i porezne utaje

Prilikom definiranja porezne oaze potrebno je naglasiti kako postoji nekoliko sličnih definicija ovog koncepta. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) prva je u izvješću 1998. definirala obilježja, pa se sukladno tome, poreznom oazom smatra područje bez ili s niskim poreznim opterećenjem, nedostatkom učinkovite razmjene obavijesti i transparentnosti te izostankom potrebe za stvarnom aktivnošću.⁹

Kada gledamo na povijest poreznih oaza, one datiraju sve od vremena Antičke Grčke, kada su pomorci odučili pohranjivati robu uvezenu iz inozemstva na određene otočke gradove i tako izbjegli plaćanje poreza u Ateni.

Kroz Srednji Vijek, trgovci koji su potjecali iz slobodnih trgovačkih gradova, okupili su se u Ligu Hansa i svoj posao započinjali iz Londona i samim time izbjegavali plaćanje poreza na promet svoje robe. Amerika je odlučila u potpunosti promijeniti tok robe i počela robu uvoziti iz područja Srednje i Južne Amerike, kako bi izbjegla plaćanje poreza Britanskom Carstvu. Po nekim istraživanjima, vjeruje se da prva službena porezna oaza potječe iz davne 756. godine kada je osnovan Vatikan. Nakon Prvog Svjetskog Rata, u periodu 1920-ih i 1930-ih godina, male europske države, na čelu sa Švicarskom, odlučile su napraviti prve korake ka formiranju poreznih oaza.

Mala kneževina Liechtenstein odlučila je za svoju valutu uzeti švicarski franak 1924. godine i u isto to vrijeme donijeti svoj novi građanski zakonik koji je uzeo „najbolje“ iz švicarskih i

⁹ Organization for Economic Development and Cooperation, (1998). Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue, dostupno na <https://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm> (07.10.2020.)

austrijskih zakona i prilagodio ih sebi, te samim time stvorio kontroverzni *Anstalt*, koji je korijen imao u austrijskom zakonu koncepta zaklade. Taj isti zakon maknuo je ograničenja u pogledu državljanstva dioničara tvrtki u Liechtensteinu. Tada možemo reći da je neslužbeno formiran trokut Zurich – Zug – Liechtenstein, odnosno prvi porezni raj.

Švicarska je ubrzo shvatila da broj korporacija u svijetu raste i kreće sa poreznim reformama te postaje apsolutno središte poreznog raja i privlači korporacije iz cijelog svijeta. Ono što je taj zakon omogućavao je potpuna privatnost svakog klijenta i potpunu zaštitu bilo kojeg njegovog računa u Švicarskoj.

Postoji vjerovanje da je pojava globalnih poreznih oaza direktno povezana sa povećanjem poreze kontrole i povećanim oporezivanjem koje počinje sredinom 1960-ih godina, no to je zapravo zabluda iz dva razloga. Prvi razlog kao što smo već objasnili, prve porezne oaze pojavile su se mnogo prije 1960. godine. (Nikolić, 2003.)

Ono mnogo bitnije što se dogodilo 1960-ih godina je činjenica da je Bank of England donio rješenje 1957. godine koje je omogućilo pojavu eurotržišta i *offshore* financijskog tržišta. Krajem 1957. godine banka prihvaća prijedlog da sve transakcije koje se provode u Velikoj Britaniji neće spadati pod njihovu regulativu ako pojedinci ili poduzeća nisu smješteni u Velikoj Britaniji. (Escario i Berio, 2011.)

Tada je ta odluka izazvala veliki bum i učinila London središtem *offshore* gospodarstva. Danas je situacija ipak nešto blaža iz razloga što se pojavio sve veći broj poreznih oaza diljem svijeta, ali i zato što se novim brojnim regulativama pokušava stat na kraj poreznim oazama.

Slika 3.1. Države i teritorij sa poznatim *offshore* finansijskim centrima

Afrika	Azija i Pacifik	Europa	Bliski Istok	Zapadna hemisfera
Djibouti	Cookovi Otoci	Švicarska	Bahrain	Aruba
Liberija	Guam	Nizozemska	Izrael	Bahami
Mauricijus	Hong Kong	Monaco	Libanon	Barbados
Sejšeli	Japan	Malta		Belize
Tangier	Labuan, Malezija	Madeira		Bermuda
	Marianas	Luksemburg		Britanski djevičanski otoci
	Mashalovi otoci	London		Kajmansko otočje
	Mikronezija	Lihtenštajn		Kostarika
	Nauru	Jersey		Dominikanska Republika
	Niue	Otok Man		Grenada
	Filipini	Gibraltar		Montserrat
	Singapur	Guernsey		Nizozemski Antili
	Tahiti	Dublin		Panama
	Tajland	Cipar		Portoriko
	Vanuatu	Campione		Sv. Kristofer i Nevis
	Zapadna Samoa	Andora		Sv. Lucija
	Macao			SAD*
	Dubai			Sv. Vincent i Grenadini
				Urugvaj
				Anguilla
				Antigva

Izvor: Međunarodni Monetarni Fond, 2013.

3.2. Obilježje poreznih oaza

Poreznom oazom se može smatrati bilo koja zemlja koja modificira svoje porezne zakone kako bi privlačila strani kapital. Prema nekim drugim definicijama, središnje obilježje i uloga poreznog utočišta je da se njihovi zakoni i druge mjere mogu koristiti za izbjegavanje plaćanja poreza općenito ili izbjegavanje poreznih zakona drugih država

Svaka zemlja, pa i ona sa visokim porezima, može biti porezna oaza za određenu kategoriju poreznih obveznika ako njeni zakoni, propisi i tradicija omogućuju smanjenje poreznih opterećenja

Temeljni razlozi popularnosti poreznih oaza su globalno okruženje i prednosti koje nudi svaka pojedina oaza poslovnim subjektima. Pod globalnim okruženjem podrazumijeva se okruženje koje je ugodno za svakog poreznog obveznika, minimalna porezna davanja čime se život čini ugodnijim i lakšim, a time dohodak postaje viši.

Poduzeća u takvoj poduzetničkoj klimi imaju priliku pokretati svoja poduzeća i voditi ih sa niskim troškovima, što znači da u nekim slučajevima mogu i isplaćivati plaće na koje se ne

plaća porez. Bitno je naglasiti da čak i porez na dobit ostaje polovično ili u cijelosti u poduzeću i na taj način uvećava kapital poduzeća. Zbog popularnosti sve je veći broj zemalja predstavio sebe kao porezne oaze s ciljem da privuku velike strane investitore, nova poduzeća, ali i da aktivno rade na razvoju vlastitog turizma.

Dok god će u svijetu postojati razlike u obliku poreznih utočišta, bilo to razlika u vrsti poreza ili razlika u visini porezne stope, porezni obveznici iz svijeta međunarodnog poslovanja truditi će se obavljati svoj posao iz onih mjesta gdje je stopa vezana uz njihovo poslovanje najmanja. Iz svih tih razloga, određene države više preferiraju naziv financijsko središte nego porezno utočište iz razloga što ovaj drugi naziv za sobom vuče često negativnu konotaciju, ali u suštini razlike između ova dva pojma i nema.

Osnovne karakteristike poreznih oaza koje su od najvećeg interesa poslovnim subjektima su:

- Gotovo nikakva kontrola i regulacija;
- Mogućnost porezne evazije;
- Jednostavno osnivanje i vođenje poduzeća;
- Ekonomska i politička stabilnost;
- Mogućnost pranja novca;
- Visok stupanj privatnosti i diskrecije;

Zajednička karakteristika gotovo svih zemalja koje se predstavljaju kao porezne oaze je predstavljanje svoje zakonske regulative izrazito učinkovite, u vidu toga da su zakoni blagi, a jedino su regulirani najriscantniji poslovi u području bankarstva. Iz tog razloga, pranje novca je izrazito česta pojava, a u stopu je prate i ostale nezakonite djelatnosti.

Iako se međunarodna zajednica izrazito trudi svojim pritiskom povećati kontrolu i zakonsku regulativu u tim zemljama kako bi spriječili pranje novca, postavlja se pitanje hoće li to stvoriti još veći kontra efekt u kojem će određene zemlje još više pokušati olabaviti svoju zakonsku regulativu kako bi privukli potencijalne investitore. Iako je provedeno istraživanje među

investitorima u porezne oaze i većina se izjasnila kako imaju više sigurnosti kada ulažu u oaze koje imaju strožu regulaciju, to se nikako ne može uzeti za pravilo. (Sikka, 2015.)

Kada govorimo o pranju novca, odnosno svakom postupku koji za cilj ima prikriti ilegalno stečen prihod i prikazati ga kao legalan, prvi zakon u borbi protiv toga donesen je 1986. godine pod nazivom „Money Laundering Act“ koji je uveo stroge kazne za porezne obveznike koji pogrešno ili ne pravovremeno prijave svaku novčanu transakciju koja je veća od 10.000\$, ali i ne ispunjavaju obvezu čuvanja potvrde po poslovanju sa svotama većim od 3.000\$.¹⁰

Rame uz rame dolazi i porezna evazija. Kada govorimo o poreznoj evaziji u zemljama koje se smatraju poreznim oazama, tada govorimo o svim onim poslovnim aktivnostima koje smo uspjeli prenijeti u „*offshore*“ države gdje ćemo na te aktivnosti platiti manji porez bez da oko toga bude postavljeno previše pitanja. To je sve uvelike omogućeno regulativnom koja govori da poslovni subjekti nisu dužni podnositi revizorska i financijska izvješća.

Nadalje, još jedan od privlačnih faktora je i diskretnost u poslovanju. Mnoge od zemalja koje se smatraju poreznim oazama nemaju propisan zakon u kojem direktor poduzeća mora biti imenovan, već poduzeće može voditi u potpunosti anonimno. Također, kada se izdaju vrijednosni papiri poduzeća identitet vlasnika tih vrijednosnih papira ostaju poznati samo direktoru kompanije, što znači da je tajnost i anonimnost u potpunosti zagarantirana.

Neovisnost vlada država koje su porezne oaze omogućuje lakše djelovanje i donošenje zakona i propisa koji pogoduju kompanijama, ali i samim državama. Pa ipak, postoje zahtjevi o razini razvijenosti njihovog bankarskog sustava jer sve te banke moraju biti članice SWIFT¹¹ udruženja kako bi transfer novca bio pouzdan i brz s računa jedne banke na račun druge.

3.3. Vrste poreznih oaza prema načinu poslovanja

Kroz godine veliki broj zemalja prihvatio je naziv porezne oaze s namjerom da privuku strane korporacije da dođu i prebace svoje poslovanje kod njih. U želji da baš one budu prepoznate

¹⁰ Hrvatska narodna banka (2015). Sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, dostupno na: https://www.hnb.hr/-/sprjecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma?inheritRedirect=true&redirect=https%3A%2F%2Fwww.hnb.hr%2Fpretraga%3Fp_id%3Dcom_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_mvcPath%3D%252Fsearch.jsp%26_com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_keywords%3Dsprje%25C4%258Davanje%2Bpranja%2Bnovca (07.10.2020)

¹¹ SWIFT – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

kao adekvatno mjesto, mnoge od njih danas nemaju nikakva porezna opterećenja ili su ona izrazito mala. Uz to nude osobita izuzeća ili različite jedinstvene dogovore za strane investitore.

Shodno tome svemu, porezne oaze možemo podijeliti na četiri temeljne vrste: (Sertić, 2012.)

- Porezne oaze bez poreza;
- Porezne oaze s porezom na lokalne primitke;
- Porezne oaze s niskim porezima;
- Posebne porezne oaze

3.3.1. Porezne oaze bez poreza

Ove zemlje su točno ono što pada na pamet kada netko spomene porezne oaze. Jedini oblik poreza u ovim zemljama je carinski oblik poreza. Svi ostali porezi su nepostojeći. Glavna prednost ovakvih oaza je činjenica da kompanije koje svoje sjedište prebace tamo plaćaju godišnju pristojbu koja je dogovorna, a ne ovisi o ostvarenoj dobiti. Također, karakteristika ovih zemalja je da je osnivanje kompanije i njezino vođenje izrazito jednostavno.

Najpoznatije zemlje iz ove grupe su:

- Bahami;
- Bermuda;
- Kajmansko Otočje;
- Nauru;

3.3.2. Porezne oaze s porezom na lokalne primitke

Karakteristika ovih zemalja leži u činjenici da oporezuju samo primitke fizičkih osoba, a dobit pravnih osoba oporezuju samo iz prometa ostvarenog na lokalnom tržištu. Od oporezivanja je u potpunosti oslobođen bilo koji oblik primanja ostvaren u inozemstvu kao što su primici od kamata i dividendi, ali i prihodi od izvoza robe koja je proizvedena lokalno.

Kompanije koje su osnovane u ovakvim poreznim oazama nemaju nikakvu obvezu plaćanja lokalnih poreza bilo koje vrste, osim unaprijed dogovorenih pristojbi i davanja, što je zajednička karakteristika ovoj vrsti poreznih oaza kao i onoj prije navedenoj.

Specifičnost ove vrste poreznih oaza je u tome da ih možemo podijeliti u dvije kategorije. Prva kategorija bile bi države koje dozvoljavaju kompanijama da poslovno djeluju na vlastitom teritoriju i inozemstvu, ali kao što je već navedeno, oporezuju samo lokalne prihode.

Druga kategorija država zahtijeva donošenje odluke o tome hoće li kompanija obavljati poslove na lokalnom tržištu i sukladno tome snositi poreznu odgovornost ili će svoje poslovanje usmjeriti ekskluzivno na poslovanje u inozemstvu i na taj način biti u potpunosti oslobođena poreznih davanja.

Prvu kategoriju čine:

- Panama;
- Hong Kong;
- Britanski Djevičanski Otoci;
- Cota Rica;
- Liberija;

Drugu kategoriju zemlja čine:

- Irska;
- Gibraltar;
- Mauricijus;
- Jersey;

3.3.3. Porezne oaze s niskim porezima

Države koje spadaju u ovu kategoriju oporezuju dobit pravnih osoba bez obzira na izvor, ali razlikuju se po činjenici da imaju relativno nisku stopu oporezivanja u odnosu na druge zemlje. Osnovna prednost ovakvog tipa poreznih oaza leži u tome što su potpisani brojni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, te na taj način kompanije koje imaju sjedište u

navedenim državama mogu smanjiti iznos poreza na ostvarene prihode u zemljama koje imaju visoke stope poreza, a koje su potpisnice ugovora o dvostrukom oporezivanju.

Također izrazito bitna karakteristika je da u ovoj skupini poreznih oaza je najmanja stopa ilegalnih aktivnosti koje pravne ili fizičke osobe pokušavaju napraviti. Iz razloga što je u velikom broju slučajeva tu ipak riječ o multinacionalnim poduzećima ili javno jako profiliranim osobama, te kompanije ili pojedinci nisu spremni riskirati mogućnost kaznenog procesa ili javne prozivke oko istoga, pa iz tog razloga najčešće koriste ovakav tipa oaza kako bi jednostavno smanjili iznos poreza ne čineći ništa ilegalno.

Najpoznatije zemlje iz ove grupe su:

- Malta;
- Singapur;
- Cipar;
- Nizozemski Antili;
- Bahrain;

3.3.4. Posebne porezne oaze

Zadnja kategorija s ove liste uključuje zemlje koje imaju porezni sustav gotovo identičan kao i sve ostale zemlje, ali također zakonodavstvo države daje određene privilegije specifičnim vrstama kompanija kao što su IBC¹².

Takve kompanije izuzete su od plaćanja poreza i samim time te zemlje postaju privlačne potencijalnim investitorima i drugim kompanija. Postoje različiti uvjeti pod kojima IBC kompanije dolaze, a sve zavisi od individualnog dogovora svake kompanije s lokalnim vlastima koje su i više nego susretljive kada je u pitanju veliki kapital koji će doći pod njihovu ingerenciju.

¹² IBC – International Business Capital

Najpoznatije zemlje s ovakvim sustavom su:

- Austrija;
- SAD;
- Švicarska;
- Liechtenstein;
- Nizozemska;

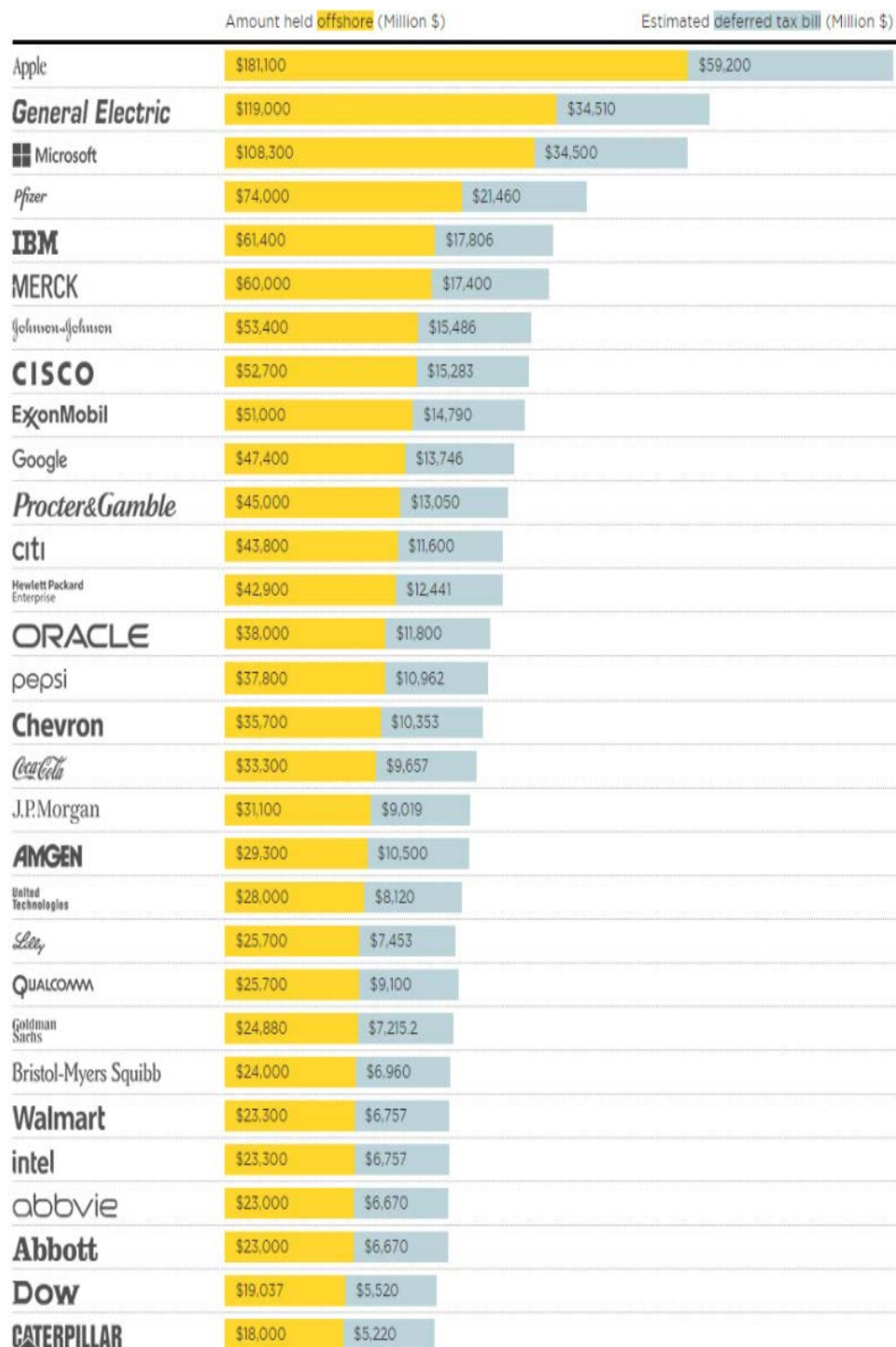
3.4. Utjecaj poreznih oaza u svijetu

Zbog izrazito ubrzanog tempa promjena i poslovnih događanja, razlike u poreznim sustavima određenih država postale su bitnije nego ikada. Pod utjecajem globalizacije, svaka pojedina država za sebe, primorana je preispitivati svoje porezno uređenje kako bi poreznu klimu učinila ugodnom i privlačnom potencijalnim investitorima i kako bi zadržala svoje mjesto u utrci za svakog potencijalnog „klijenta“. (Owens i Saint-Amans, 2009.)

Porezne oaze ili kako neke od njih vole, financijski centri, postali su ključ uspjeha u međunarodnom poslovanju zato što povećavaju dostupnost kredita i potiču konkurentnost domaćih bankarskih sustava. Posljedice toga su značajne, a otvaranje novih radnih mjesta i generalni rast države samo su neke od njih. Porezne oaze pridonose razvoju i stabilnost zemalja u regiji, te potiču investicije, zapošljavanje i sve ostale sfere poslovnog razvoja.

Razlozi zašto su porezne oaze toliko popularne je zbog velikog spektra prednosti koje nude pojedinim poslovnim subjektima i privatnim osobama koje žele svoj kapital i poslovanje tamo pohraniti. Ono primarno je činjenica da minimalna porezna davanja uvelike povećavaju konkurentnost svake pravne osobe, kako vlasniku tako i zaposlenicima. Također, činjenica da porez na dobit gotovo u cijelosti može ostati u poduzeću i na kraju biti reinvestiran u tvrtku. Isto tako, anonimnost i zaštićenost klijenata postala je jako bitan faktor u današnjem svijetu brzih promjena, dostupnosti informacija i stalne povezanosti putem interneta, društvenih mreža i svih ostalih oblika. S većim naglaskom na privatnost i zaštitu osobnih podataka sve je veći broj fizičkih osoba koje odlučuju svoju imovinu prebaciti u tu sferu i na taj način se zaštititi.

Slika 3.2. Iznos novca koje su najveće korporacije spremile u porezne oaze

Izvor: preuzeto s: <https://www.visualcapitalist.com/fortune-500-companies-cash-offshore-tax-havens>

3.5. Prednosti i nedostaci poslovanja u poreznim oazama

Postoji cijeli niz prednosti i nedostataka poslovanja u poreznim oazama, a sve ovisi o obujmu posla, zemlji podrijetla, vrsti posla koju pravna ili fizička osoba obavlja i konačno, isplati li se uopće prebacivanje cjelokupnog poslovanja i sjedišta u poreznu oazu.

3.5.1. Prednosti

U porezne oaze ne pohranjuju svoj novac isključivo pravne osobe već i fizičke. U modernom vremenu i razvoju tehnologije, sve veći broj ljudi iz poslovnog svijeta gleda u smjeru poreznih oaza ne samo zbog manjih stopa poreza, već radi zaštite njihove privatnosti.

Kada govorimo prednostima poreznih oaza, njih ima puno. U nastavku obraditi ćemo obraditi neke najistaknutije. Prvo i najbitnije je manja stopa poreza. To je jedan od glavnih razloga koji privlači potencijalne investitore.

Cijela ideja poreznih oaza leži u tome da promoviranjem zdravog ulagačkog okruženja privlači strani kapital. Potez stvaranja porezne oaze za malu državu koja nema na raspolaganju prirodna i rudna bogatstva, može privući investitore i uvelike povećati ekonomsku aktivnost. Kada se osnuje korporacija u takvoj zemlji ona služi kao svojevrsni štit investitoru od oporezivanja većom stopom poreza koju bi morali platiti u matičnoj državi.

U većini slučajeva te korporacije ne posluju na lokalnom tržištu pa sukladno tome plaćaju malu ili gotovo nikakvu stopu poreza. Dobar primjer toga je SAD koji omogućuje različitim stranim kompanijama da ulažu novac na njihovo tržište bez plaćanja poreza. Iz tog razloga se ulaganje putem kopanije smatra daleko unosnijim oblikom ulaganja od ulaganja kao fizička osoba.¹³

Iduća izrazito bitna stavka je zaštita svih sredstava koja su tamo položena. Koristi se često kako bi se kompanije prestrukturirale i podijelile financijska sredstva. Koristeći zaklade, fondove ili već postojeće kompanije, vlasnici mogu prebacivati određena sredstva na druge pravne ili fizičke osobe. To je vrlo česti mehanizam obrane kada vlasnici znaju da na naplatu u nekom periodu stiže neki oblik zadužnice koji moraju ispoštovati, te im je idući potez prebacivanje financijskih sredstava na određeni poslovni subjekt izvan njihove matične države.

Tim činom u potpunosti su se ogradili od mogućnosti naplate od njihovih sredstava dok god posjeduju dokaz o transferu vlasništva i sredstava. Veliku prednost u tom slučaju imaju građani

¹³ <https://www.investopedia.com/investing/pros-cons-foreign-market-investing/>

SAD-a jer zbog činjenice da su njezini državljani, omogućeno mu je da takvo prebacivanje napravi bez da plati porez na dohodak.

Iduća izrazito bitna stavka je povjerljivost podataka. Veliki broj poreznih oaza nudi i dodatnu pogodnost u zakonodavnom obliku gdje nudi klijentima potpunu privatnost bankarskih i korporativnih podataka. Neke su otišle i korak dalje, pa su za kršenje istih predvidjele ozbiljne kazne i posljedice, a sve u želji kako bi osigurali povjerenje klijenata. Jedan od primjera za tako nešto je otkrivanje identiteta dioničara.

Kršenje te odredbe smatralo bi se direktnom povredom prava o privatnosti i zaštiti podataka. Treba naglasiti, da želja za privatnošću ne znači automatski da su investitori i vlasnici kriminalci pa tako žele sakriti sebe i svoj identitet. Kao što je u prethodnom djelu navedeno, porezne oaze imaju zakone gdje je otkrivanje identiteta dopušteno u slučaju ilegalnih aktivnosti visoke razine (pranje novca, trgovina ljudima, drogom i/ili oružjem itd.).

Gledano iz perspektivne investitora mogućnost da ostane anonimna pri kupnji poduzeća koja su javno objavljena na burzi za njega stvara veliku prednost na tržištu, a samim time i financijski benefit za njega kao pojedinca. Sukladno međunarodnim zakonima, države nisu dužne prihvatiti zakone drugih država, investitori mogu ostati u svojim državama i ulagati anonimno dok god ulažu preko svojih „*offshore*“ kompanija.

Posljednja stavka koju je bitno istaknuti je diversifikacija ulaganja i stvaranje diversificiranog portfelja. Ulaganjem s računa koji se nalazi u poreznoj oazi, investitoru su dostupna sva međunarodna tržišta i sve velike svjetske burze.

Ponajviše daje im mogućnost ulaganja u donedavno javna poduzeća u državama u razvoju, ali i zaobilazanje nekih zakonskih barijera koje su nametnute od strane domaćih država (onih iz kojih dolazi pojedinac ili kompanija) ili od strane država u koje se želi uložiti. Ovaj mehanizam omogućava brže i efikasnije djelovanje što u konačnici znači i brže osiguravanje potencijalnog profita.

3.5.2. Nedostaci

Kada govorimo o nedostacima najbitniji nedostatak je zapravo van kontrole poreznih oaza i više je vezan uz pritisak vanjskih čimbenika. Jedan od tih čimbenika je i IRS¹⁴. Svake godine sve je veći broj „rupa“ koje porezne agencije uspijevaju zakrpati i smanjiti utjecaj i učinak izbjegavanja plaćanja poreza. 2004. godine donesen je IRC¹⁵ kojim je donesena odluka da američke kompanije koje posluju iz drugih država i zarađuju preko svojih *offshore* kompanija moraju plaćati porez.

Drugi bitni nedostatak je cijena. Otvaranje i imanje računa u poreznoj oazi nije jeftino. Uvjeti su različiti, a ovisno o pojedinačnim dogovorima i ciljevima investitora, ovisiti će i cijena pokretanja kompanije u poreznoj oazi.

Postoje i slučajevi gdje je potrebno da investitor posjeduje nekretninu u zemlji gdje ima račun. Kada pričamo o cijeni, ona nigdje nije jednaka, a može se kretati od minimalne investicije od 100.000\$ pa sve do minimalne investicije od 1.000.000\$.

Imajući na umu činjenicu da njihovi klijenti imaju novac, kompanije koje vrše usluge uspostavljanja poslovanja u poreznim oazama sukladno financijskoj moći svojih klijenata i naplaćuju svoju uslugu.

Bitno je također istaknuti da se posjedovanje tvrtke u zemlji koja se klasificira kao porezna oaza ne isplati uvijek. Za manje klijente, bilo to pravne ili fizičke osobe, ako nisu u stalnom doticaju i stalnom rastu prometa koji prelazi sfere od nekoliko desetaka milijuna godišnje, imanje *offshore* tvrtke nije uvijek isplativa opcija.

Ono što takve tvrtke ili češće pojedinci mogu imati je *offshore* bankovni račun na koji mogu stavljati ili spremati svoj novac za „crne dane“ ili stvarati fond koji mogu koristiti u slučaju nužde ili potrebe za trgovanjem na nekom tržištu kojem ne bi imali direktni pristup.

Bitno je također naglasiti da se uz poslovanje u poreznoj oazi vrlo često veže i dosta negativna konotacija i dijeli se mišljenje da ako fizička osoba ili pravni subjekt posluje iz takve oaze da automatski radi nešto ilegalno, što u velikom broju slučajeva nije istina, ali može naštetiti reputaciji poduzeća ili javnom mišljenju o pojedincu.

¹⁴ IRS – Internal Revenue Service

¹⁵ IRC -Internal Revenue Code

Također poznato je da i kod uspostavljanja takvih računa ili kompanija, ako se proces želi ubrzati ili uopće dovesti kraju, potrebno je „pomoći“ službenicima tih zemalja, što je automatski dovelo subjekt u nezahvalan položaj jer je počinio kazneno djelo.

3.6. Prikaz odabranih zemalja na listi poreznih oaza

Kako bi se dodatno pojasnilo i prikazalo kako izgleda poslovanje unutar poreznih oaza, odabrane su neke popularne porezne oaze i kroz njihovu povijest i nastanak, ali i neke poslovne poteze prikazan je način na koji rade i kako privlače nove klijente, ali i kako surađuju sa različitim međunarodnim zajednicama.

3.6.1. Švicarska

Švicarska je mala savezna država podijeljena u kantone koja se nalazi u središnjem dijelu Europe. Populacija Švicarske iznosi 7.3 milijuna stanovnika i za valutu ima švicarski franak. Ono što je specifično kod ove države je činjenica da je kroz svoju dugu povijest uvijek zadržavala svoju neutralnost, ne pristranost i neposrednu demokraciju. Kroz svoju dugu povijest donosila je dobre gospodarsko političke odluke i uspjela danas postati najbogatija zemlja u Europi. Kroz svoju neutralnost nikada se nije približila sudjelovanju u niti jednom političkom udruženju pa je tako ostala neutralna i odbila se pridružiti Europskoj Uniji.¹⁶

Kada je zajedničkom suradnjom MMF-a, OECD-a te ostalih država i državnih agencija stvoren izvještaj pod nazivom „Indeks financijske tajnosti“ koji je za zadatak imao prikazati koje države najviše pomažu bogatima da sakriju svoj novac, prvo mjesto zauzela je baš Švicarska. Smatra se jednim od najstarijih poreznih rajeva danas, sa gotovo neprobojnim zakonom oko čuvanja poslovne tajne.

Nepisano je pravilo da u bilo kojem slučaju Švicarske banke neće dijeliti podatke i informacije o svojim klijentima sa drugim državama niti njihovim istražnim tijelima. Primjera radi, zaklada iz Njemačke posjeduje račun u nekoj od Švicarskih banaka i tim putem financira kupovinu nekretnina, pokretnina i/ili vrijednosnim papira diljem svijeta uz jednu veliku prednost, ime korisnika te sve imovine koja je stečena, ostaje skrivena. Problem se javlja u tome što na taj način mnoge male države su osiromašene bez mogućnosti doticaja s tim sredstvima.

¹⁶ Hrvatska enciklopedija. *Švicarska*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=60083> (08.10.2020.)

Ono po čemu se Švicarska uvelike razlikuje od ostalih država je ta da izbjegavanje plaćanja poreza na dobit nije kazneno djelo, već samo prekršaj. Zločinom se smatra samo ako porezni obveznik preda lažirane dokumente. Također, nadležni sudovi švicarskih kantona neće kazneno progoniti niti jednu osobu koja nije direktno povrijedila švicarski zakon, ignorirajući pritom sve povrede zakona u matičnoj zemlji pojedinca. Sve je veći trend da se brojna poduzeća sele u Švicarsku. Ako uz to nemaju nekretninu, neće ih se oporezivati u nekom od kantona već će biti oporezivani po federalnom zakonu, dok oni koji imaju nekretninu i/ili poslovnog partnera biti će oporezivani u kantonu u kojem imaju prijavljeno sjedište. Tu se također otvara prostor za manevriranje jer svaki kanton za sebe ima određena pravila i posebna obilježja koja mogu koristiti određenoj kompaniji.

Ipak, tri europske porezne oaze (Švicarska, Nizozemska i Irska) uvrštene su na listu zemalja koje ne pružaju pomoć kompanijama u izbjegavanju plaćanja poreza. Ta informacija donesena je u zadnjem izvještaju Oxfama, međunarodne konfederacije dobrotvornih udruga koja za cilj ima sprječavanje siromaštva.¹⁷

Tablica 3.1. Top 15 kompanija prema časopisu Forbes koje imaju sjedište u Švicarskoj

FORTUNE 500	
Kompanija	Pozicija
Glencore International	13
Nestlé	14
Novartis	157
Zurich Insurance Group	178
Roche Group	192
Credit Suisse	204
UBS AG	215
ABB Group	273
Alliance Boots	274
Xstrata plc	325
Coop Group	364
Adecco Group	387
Swiss Re	394
Migros	396
Holcim	399

¹⁷ https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/story/oxfam-strategic-plan-2013-2019_0.pdf

Kao što je prikazano u gornjoj tablici veliki je broj međunarodnih kompanija koje su svoja sjedišta prebacila u Švicarsku i to u kanton koji najviše odgovara njihovoj specifičnoj industriji u kojoj posluju.

3.6.2. Luksemburg

Luksemburg je vojvodina u zapadnoj Europi i ima samo 525.000 stanovnika. Iako je izrazito mala, jedna je od šest osnivačica Europske Unije, a aktivno sudjeluje i u radu Europske Monetarne Unije još od kraja 20. stoljeća. Valuta koja se koristi je Euro. Najrazvijenija grada je bankarstvo, a iz razloga što imaju izrazito malo lokalno poslovno tržište, usmjereni su na internacionalno tržište i poslovanje. Danas je Luksemburg drugi po BDP-u u svijetu sa 80.000\$, odmah iza Katra. ¹⁸

Jedan od naj značajnih razloga zašto je bankarski sektor toliko uspješan u Luksemburgu je primarno zbog izrazito obrazovanog i stručnog osoblja koje tamo radi, činjenica da preko 10000 kompanija ima registrirano sjedište u tamo, ali i da se tamo nalazi Europska Investicijska Banka.

Luksemburg se smatra poreznom oazom zato što ne naplaćuju porez na prihode od kamata koje bi sjedala od računa iz poreznih oaza, ali i zato što otvaranje i održavanje računa tamo je izrazito jednostavno. 2009. godine Luksemburg je uvršten na sivu listu zemalja G20 zbog njihovog zakona čuvanja bankarske tajne. Nakon izvršenog pritiska od strane EU, taj zakon je promijenjen 2015. godine Također te iste godine promijenjen je zakon koji je omogućavao holding kompanijama da ne moraju plaćati porez na dobit od dividende, ako su ranije uplatiti porez po stopi od 11%.

Luksemburg je kroz godine branio svoj status tako što je tvrdio da male države trebaju velike kapitalne rezerve kako bi preživjele. Ono što Luksemburg i dalje čini izrazito poželjnim i atraktivnim je i činjenica da 141 banka iz 26 različite zemlje je svoje sjedište prebacilo bas u Luksemburg i time privuklo još investicijskog kapitala.

¹⁸ Hrvatska enciklopedija. *Luksemburg*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s:

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37521> (08.10.2020)

Nadalje, međunarodni zakoni ne obvezuju države da prikazuju koliko podružnica imaju, a samim time i imanje podružnice u ovoj kneževini. Iako je ministar financija više puta naglasio da Luksemburg ne podržava nikakav oblik izbjegavanja plaćanja poreza, mnoge države članice im zamjeraju da i ne ulažu dovoljan trud kako bi to promijenili.¹⁹

3.6.3. Cipar

Cipar je država koja se nalazi u istočnom djelu Sredozemnog mora. Dugo je bio raskrižje Europe, Azije i Afrike, i još uvijek su prisutni mnogi tragovi drevnih civilizacija. Glavne gospodarske aktivnosti otoka su turizam, trgovačka mornarica, izvoz odjeće i farmaceutskih proizvoda, te poslovne usluge. Najpopularniji je po tome što je atraktivna turistička destinacija te broji svega oko 800 000 stanovnika.²⁰

Osim što je poznat po turizmu on je i središte drugih raznih aktivnosti od kojih je jedna značajna vezana uz *offshore* poslovanje te upravo iz tog razloga Cipar se okarakterizirao kao atraktivna porezna oaza. Cipar se je specijalizirao u uslugama kao što su *offshore* kompanije, *offshore* osiguravajuća društva te formiranje *offshore* trustova. Glavni razlozi zašto se Cipar smatra poreznom oazom je ta da omogućuje brojne beneficije za imatelje *offshore* kompanija, ali i za fizičke osobe koji nisu rezidenti.

Cipar je počeo primjenjivati neku vrstu poreznih olakšica za *offshore* kompanije još od 1975. godine. Od te je godine u Cipru postoji 4500 kompanija čiji su vlasnici stanovnici drugih država. Otok Cipar je promijenio neke regulacije vezane uz domaće kompanije dok su zakoni vezani uz *offshore* kompanije ostali nepromijenjeni. Dopušteno im je isto tako otvaranje bankovnih računa bilo gdje u svijetu i sa lakoćom se može novac transferirati bilo gdje u svijetu nakon što se izvrši oporezivanje dobiti poslovanja.

Strani zaposlenici ciparskih *offshore* kompanija plaćaju porez u iznosu od 0-6% na svoje plaće ako rade izvan Cipra i 0-30% ukoliko rade u Cipru. Osobni odbitci se odbijaju od prihoda i tu je olakšanje u iznosu od 14% na plaće i mirovine. Trgovina predstavlja najvažniju granu djelatnosti ciparskih *offshore* kompanija dok je poslovno savjetovanje druga po redu. Od ukupnog broja registrirani *offshore* kompanija njih 50% je iz zemalja zapadne Europe, Sjeverne

¹⁹ <https://www.dw.com/en/luxembourg-the-eus-top-tax-haven/a-16729339> (08.10.2020.)

²⁰ Hrvatska enciklopedija. *Cipar*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11910> (08.10.2020.)

Amerike i Australije. *Offshore* kompanije zapošljavaju više od 4700 zaposlenika od kojih je svega 1100 državljana Cipra.²¹

Sve porezne oaze preživljavaju isključivo od konstantnog priljeva svježeg novca. No ako novac dolazi tamo, znači da negdje drugdje fali. To je počelo uzrokovati velike probleme u drugim državama, pa je tako pritisak Europe sve veći kako bi se problem poreznih oaza riješio i kako bi se stvorila jedinstvena Europa. Prema procjeni EU, suma izgubljenog novca u Europi zbog poreznih oaza godišnje iznosi oko jednog bilijuna eura. (Sertić, 2012.)

Zaštita privatnosti je jedna univerzalna odlika svih poreznih oaza u svijetu pa tako i u Cipru. Zaštićeni su svi podaci od *offshore* bankovnih računa pa sve do trustova. Isto tako imaju obavezu bankarsku tajnu kako bi se sačuvao integritet vlasnika bankovnih računa. Ukoliko se desi da banka otkrije neke informacije o svojem klijentu, a koje klijent nije htio, to je zakonski kažnjivo. Iz tog razloga svi zaposlenici banaka moraju potpisati zakletvu o zaštiti privatnosti podataka svojih klijenata, to je odredba Ciparske Centralne banke.

3.6.4. Panama

Panama je najjužnija država Srednje Amerike. Službeni jezik je španjolski. Valuta je panamska balboa. Uvaženo je porezno utočište čiji se zakon o kompanijama nije mijenjao od izglasavanja 1927.godine. Financijski sektor pruža najveće mogućnosti u Latinskoj Americi i udomljuje gotovo sve važnije banke svijeta. Iako Panama ima prilično visok interni porez, njezin status poreznog utočišta „leži“ na načelu da prihod koji ostvare panamske kompanije izvan Paname je potpuno oslobođen poreza odnosno nema poreza na dohotke, dividende ili kapitalne dobitke primljene iz inozemstva.²²

Još jedna prednost je što je donesen zakon kojim nema kontrole razmjene. Drugim riječima, *offshore* kompanijama je vrlo jednostavno preseliti sredstva bez ikakvih pitanja ili podnošenja papira, čime iste mogu slobodno sudjelovati u međunarodnoj trgovini.

Panama je postala izrazito aktualna oko 20-ih godina prošlog stoljeća kada su tankeri stranih kompanija počeli svoje registracije raditi tamo kako bi Standard Oil izbjegao plaćanje poreza. S vremenom Panamske vlasti shvatile su da iste mehanizme mogu primijeniti na kompanije

²¹ Cipar LTD Osnivanje offshore tvrtke. Off-shore.net; Preuzeto s: <https://www.off-shore.net/hrvatski/cipar-osnivanje-offshore-tvrtke/> (08.10.2020.)

²² Hrvatska enciklopedija. *Panama*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46371> (08.10.2020.)

registrirane kod njih. Prema norveškoj studiji iz 2013. Wall Street je zbog svog interesa pomogao Panami da donese zakon koji će omogućiti svima da anonimno u par koraka osnuju kompaniju koja neće morati plaćati porez.

Do 1970. tu su mogućnost koristili tek rijetki, a onda je skočila cijena nafte i Panama je za tvrtke iz cijeloga svijeta postala najpoželjnija destinacija. Nakon toga Panama je donijela zakon kojim se jamči potpuna zaštita privatnih podataka kompanija i njezinih vlasnika. Tim zakonom propisano je i da se imena dioničara neće javno objavljivati. Za sve prekršitelje propisane su stroge kazne. Na cijelom svijetu postoji samo jedan sud, onaj u Panami, koji može doći do tih privatnih podataka i to samo ako postoji sumnja na terorizam, trgovinu drogom ili neka druga teška optužba koja, zanimljivo je, ne uključuje utaju poreza. Zbog primamljivih zakona koji jamče potpunu privatnost o stanju *offshore* bankovnog računa pojedinaca i kompanija, od 1982. do danas u Panami je otvoreno više od 100 različitih ureda banaka iz cijeloga svijeta²³

Danas je Panama poznata ne samo po svojem kanalu već i po tome da je jedna od najvećih *offshore* financijskih centara u Srednjoj Americi. Poznato je porezno utočište čiji se zakon o kompanijama nije mijenjao od izglasavanja 1927. godine. Potpuna je sloboda novčanog prometa. Sav posao vodi se u američkim dolarima i ne postoje transakcijske prepreke.

Porezna stopa u Panami nije niska, dapače za državu koja se predstavlja kao porezna oaza izrazito je visoka (15-25%), ali zbog činjenice da svaka kompanija koja je registrirana u Panami, a ostvari prihod bilo gdje izvan nje, u potpunosti je oslobođena od plaćanja bilo kakvog poreza u državi. Nadalje, svi dionici društva takvih kompanija (direktori, zaposlenici ili dioničari) mogu biti stranci, a obaveze godišnje skupštine mogu se održavati u bilo kojem dijelu svijeta, pa čak i online.

Panama ima financijski sektor koji je u velikom usponu, klijenti im dolaze iz svih zemalja svijeta, te osim što omogućuje osnivanje internacionalnih poduzeća ograničene odgovornosti, omogućuje i osnivanje trustova i fondacija, svih oblika *offshore* bankarstva, osiguravajućih kuća te registraciju brodova i plovila.

Ona je uistinu prava porezna oaza jer omogućuje svojim klijentima usluge bez poreznih davanja. Izrazito je napredovala u razvoju kao *offshore* financijski centar jer je postavila neke oštre i stroge zakonodavne mjere glede svojih *offshore* i financijskih sektora.. Glavna prednost

²³ <https://www.advance.hr/tekst/americka-naftna-revolucija-koja-je-promijenila-svijet-kako-su-standard-oil-i-general-motors-nametnuli-masovno-koristenje-automobila-kako-bi-stvorili-globalnu-ovisnost-o-nafti/> (08.10.2020)

ove države u odnosu na konkurentske države je ta da ona dopušta *offshore* kompanijama da obavljaju poslove u granicama i izvan granica njihove *offshore* nadležnosti. (Segal, 2020)

Izrazito bitna stvar kod Paname je ta da su provedeni striktni zakoni oko zaštite privatnosti, do te mjere da čak ni imena dioničara ne moraju biti javno dostupni podatak. Također, banke u Panami su zakonom ograničenje od dijeljenja bilo kakvih informacija prema van, pa čak i prema zakonskim tijelima države, ako to može dovesti do curenja informacija i njihovog dijeljenja van. Zakon predviđa stroge novčane kazne i kazne zatvora za sve one koji otkriju bilo koju poslovnu informaciju ili tajnu.

3.6.5. Bahami

Bahami su otočna država koja se nalazi u Atlantskom oceanu. Čine ju 700 otoka blizu Floride i Kube. Ukupni broj prijavljenih stanovnika je oko 320.000. Bahami su i danas dio *Commonwealtha*, iako su od 1973. proglasili neovisnost od Ujedinjenog Kraljevstva. Bahami imaju stabilno i rastuće gospodarstvo ovisno o turizmu i bankarstvu. Turizam čini više od 60% BDP-a i zapošljava skoro polovicu radnog kontingenta.²⁴

Osim što su poznati kao popularna turistička destinacija ekonomija im živi i od *offshore* poslovanja. Izrazito je poznata jurisdikcija po svojem *offshore* bankarstvu, mogućnosti registriranja *offshore* poduzeća, investicijskih, osiguravajućih fondova, brodova i plovila. Bahami su izrazito dobro poznati u svijetu kao porezna oaza i kao *offshore* financijski centar. Pravi procvat *offshore* usluga na Bahamima se je dogodio u ranim 90-ima kada su Bahami bili najpoznatija porezna oaza u svijetu. U to vrijeme oni su se smatrali pripadnicima top tri *offshore* financijska centra u svijetu.

Usprkos tome da su brojne zemlje u svijetu postale u međuvremenu moćne porezne oaze, Bahami su i dalje jedna od najomiljenijih poreznih oaza za građane SAD-a, Europe i ostalih razvijenih zemalja u svijetu. Kako je obilježje porezne oaze nulta ili izrazito niska stopa poreza zakon na Bahamima nalaže da jednom kada se međunarodno poduzeće registrira ono postaje pravni entitet i prijavljuje se za izuzeće od poreza u trajanju od 20 godina. Pošto Bahami pripadaju u skupinu poreznih oaza sa nultom stopom poreza ne postoji porez na nasljedstvo, zadržanu dobit i imovinu.

²⁴ Hrvatska enciklopedija. *Bahami*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5252> (08.10.2020.)

Brojni su razlozi zašto pripadnici svjetske bogataške elite izabiru Bahame kao svoje odredište. Glavna stavka je činjenica da kompanije koje posluju sa Bahaman ne plaćaju nikakav porez na dobit, a dodatni bonus je i potpuna anonimnost koju Bahami nude.

Službeno gledano, svi poslovni subjekti koji rade od tamo trebali bi imati navedenu adresu od kuda posluju i osobu odgovornu za zastupanje, ali u isto vrijeme ne postoji niti jedan zakon koji bi prisilio poslodavce na to. Bahami, za razliku od ostalih država, nisu podlegli pritisku međunarodne zajednice o prijavi takvoga registra. Štoviše, pristup tom sustavu javan je i dostupan preko interneta, ali u velikom broju slučajeva ne radi ili su podaci koji se nalaze unutra manjkavi i sadrže u potpunosti nepotpune informacije. (Sekovanić, 2015.)

Otočje Bahami potpisali su ugovore o suradnji sa samo 32 države, a još veći problem je činjenica da su to mahom sve ostale države koje se smatraju poreznim oazama kao što je primjerice Cipar. Također, ugovore su potpisivali s državama čije je gospodarstvo u potpunosti „nebitno“ i nema nikakvog učinka na svjetsku ekonomiju (gospodarstvo Grenlanda). Iako ugovore imaju s nekoliko velikih država (SAD, Francuska, Velika Britanija i Njemačka) s niti jednom od navedenih država ne dijele ništa od povlaštenih informacija kao što su informacije o fizičkim osobama koje su tamo otvorile svoja poduzeća. Bahami su jedno od najpoznatijih poreznih utočišta u svijetu, a kroz godine su opravdali povjerenje svojih klijenata koji su preko te otočne države smanjili iznose poreza koje su morali platiti. Svako već postojeće poduzeće koje osnuje novu podružnicu u ovoj otočnoj državi ima potpunu slobodu krenuti odmah poslovanje iz nje u sve dijelove svijeta.

3.6.6. Kajmansko Otočje

Kajmanski otoci su grupa otoka u Karipskom moru i prekomorski posjed Ujedinjenog Kraljevstva. Jedni su od najpopularnijih poreznih oaza u svijetu. Toj tvrdnji u prilog ide i činjenica da su oni najpopularniji upravo za Američke kompanije. Smješteni su svega 750 km južno od obale Sjeverne Amerike u Karipskom moru. Otočje se sastoji od 3 otoka Veliki Kajman, Mali Kajman i Kajman Brac. Populacija im iznosi svega oko 27 000 stanovnika od čega 90% živi na Velikom Kajmanu. Kajmanske otoke zovu još i "Karipska Švicarska"; sve svjetske banke imaju ovdje najmanje jednu svoju ispostavu.²⁵

²⁵ Hrvatska enciklopedija. *Kajmansko otočje*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11075> (08.10.2020.)

Taj su status stekli kao područje bez poreza. Kao rezultat takve liberalne fiskalne politike financijsko tržište glavnoga grada George Towna postalo je peto po veličini u svijetu. Vlada Kajmanskog otočja iznijela je podatak kako na tim otočjima nalazi preko 530 svjetskih banaka, koje imaju preko 415 milijardi dolara depozita. Procjenjuje se da je oko 46 svjetskih banaka od ukupnog broja top 50 banaka u svijetu ima svoju podružnicu na tim otocima.

Rajski papiri naziv je skupine od 13,4 milijuna dokumenata koji su se našli u skandalu kada su informacije procurile u javnost o odvjetničkom društvu *Appleby* koji se bavi vođenjem poslovanja iz poreznih oaza. Dokumenti su otkrili poimence pripadnike svjetske političke i poslovne elite koja je odlučila baš tamo spremiti svoj novac, a sve preko već navedenog poduzeća *Appleby*.

Sami čin otvaranja i vođenja *offshore* kompanije nije ilegalan niti. Taj posao postaje ilegalan u slučaju kada fizičke osobe ili poslovnih subjekti nemaju pokriće za taj novac, a navedeno odvjetničko društvo im pomogne otvoriti kompaniju tamo. Odnosno, *Appleby* je u tom trenutku svjesno sudjelovao u pranju novca za svoje klijente. I to na način da su im uz kompanije osnivali i zaklade, odnosno trustove. Prema Hrvatskoj enciklopediji, u angloameričkom zakonodavstvu trust predstavlja odnos između pravnih ili fizičkih osoba u kojem jedna ima ovlast upravljanja imovinom, a druga povlasticu primanja koristi od te imovine.

Appleby je osnovan u otočnoj državi Bermuda, a primarni fokus su im klijenti sa sjevernoameričkog tržišta, iako to nije pravilo. Društvo ima poslovnice u svim savezanim državama SAD-a. Danas imaju ured u gotovo svim državama koje se smatraju bilo kakvom poreznom oazom. Zanimljiva je činjenica da su bili jedan od prvih stranih odvjetničkim ureda koji je svoju poslovnicu otvorio u Hong Kongu i to na samom kraju 20. stoljeća.

Kada su procurili gore navedeni dokumenti, saznalo se da ne mali broj premjera, prinčeva i princeza, pa i poznatih glumaca i pjevača spada na listu klijenata ovog odvjetničkog društva. Od značajnijih klijenata ovog društva treba istaknuti i revizorske kuće *KMPG*, *EY*, *PWC* i *Deloitte*. Od globalnih kompanija tu su *Uber*, *Apple*, *Glencore*, *Nike* itd. Na listi klijenata također su se našle i prestižne banke kao što je *Bank of America*, *HSBC*, *Well Fargo* i *Credit Suisse*.

Kajmansko otočje porezni je raj u punom smislu te riječi. Ne postoje nikakvi osobni porezi, nema korporativnih davanja, poreza na kapital, poreza na imovinu, darove i nasljedstvo, poreza od prodaje, poreza na zapošljavanje itd. Otišlo se i korak dalje pa se na Kajmanskom Otočju izdaju potvrde o izuzimanju od poreza u budućnosti, ako dođe do promjene i potrebe da porez

mora početi naplaćivati. Naravno, to nije uobičajena praksa nego privilegija rezervirana isključivo za najveće klijente. Garancije na takve potvrde za korporacije iznose 30 godina, a za određene trustove uz zadovoljavanje određenih uvjeta i do 100 godina. Što se tiče poreznih ugovora Kajmansko otočje ga nije sklopilo niti sa jednom državom u svijetu. Pravnici nazivaju ovo otočje područje nulte porezne stope jer niti jedan porezni oblik ne postoji u ovoj zemlji.

3.6.7. Irska

Irska je država koja se nalazi na otoku i kroz cijelu svoju povijest imala je bliske odnose s Velikom Britanijom. U nekim dijelovima dobre, u nekima loše.

Današnje stanovništvo Irske je oko 4.800.000 stanovnika, a brojke su u konstantnom porastu od kada su se brojni mladi iz cijele Europe krenuli seliti. Raspored stanovništva nije bas dobar i smatra se jednom od slabije naseljenih država u Europi, a velika većina stanovništva živi na području Velikog Dublina (oko 40% ukupnog broja stanovnika).

Gospodarstvo Irske imalo je svoje uspone i padove, pa je tako u razdoblju od kraja 90'ih godina prošlog stoljeća pa sve do početka financijske krize 2007. godine bila svrstana u najbrže rastuća gospodarstva unutar Europske Unije. Nakon što je počela financijska kriza u periodu od 2007. godine pa sve do 2012. godine, Irsko gospodarstvo bilo je uvelike zahvaćeno zbog stagnacije građevinskog sektora, povlačenja investicija i generalnog pada potrošnje. U tom periodu dug Irske narastao je na 120% ukupnog BPD-a.

U sastavu Irskog BDP-a najveći dio odlazi na uslužne djelatnosti (63%), zatim na industriju (36%) i zadnjih 1% odlazi na poljoprivredu. Iako je poljoprivreda tek 1% njihovog sveukupnog BDP-a Irska proizvodnja govedine čini 9% ukupne proizvodnje govedine u Europskoj Uniji, a proizvodnja sirovog mlijeka čini 5%.

Nakon velike krize, Irska je krenula u jaki gospodarski oporavak i počela ponovo privlačiti brojne investitore i velike kompanije, pa je tako u nastavljenom periodu od 2012. do 2017. imala visoki prosječni rast od 9,4%. Također je u 2017. godini imala deveti najveći GDP u svijetu (68.723 \$)

Irska nije porezna oaza u punom smislu te riječi i provela je gotovo 20 godina boreći se protiv te etikete. Irska je punopravna članica Europske Unije, a pojam porezne oaze počeo se povezivati s Irskom kada je preuzela od Velike Britanije model postojanja nerezidentnih kompanija. Glavna karakteristika im je da ne podliježu financijskoj kontroli. Ono što je najviše označilo Irsku kao poreznu oazu je označila činjenica da se oko stope poreza dogovarala sa

kompanijama koje su u nju dolazile i otvarale svoja sjedišta, te zapošljavali ljude. Ta stopa za strane korporacije iznosila je između 2.2-4.5%. Poznati je primjer da je Američka kompanija Apple na svakih 1 milijun dolara dobiti platio 50 dolara poreza.

Krajem 2016. godine Irska je objavila kako će dodatno smanjiti stopu poreza na dobit na dosadašnjih 12,5% na samo 6,25% i time nastaviti privlačiti nove investitore i multinacionalne kompanije.

3.7. Najpoznatije svjetske afere poslovanja u poreznim oazama

Zbog same činjenice da se sve porezne oaze nalaze ponekad u sivoj zoni, odnosno da njihovo djelovanje nije točno određeno u odnosu sa svim državama od kuda dolaze njihovi korisnici i poslovni subjekti, s vremenom dolazi do pojave velikih afera koje su direktno vezane ne samo za određene poslovne subjekte, već i za visoko pozicionirane članove političkih stranka, vlada diljem svijeta, ali i članova kraljevskih obitelji. U idućem dijelu nalaze se detaljno analizirane tri poznate afere koje su zahvatile svijet u nazad zadnjih desetak godina.

3.7.1. Panama Papers

Panama Papers je poznata svjetska afera vezana uz curenje dokumenata iz jedne odvjetničke tvrtke. Njemački list *Süddeutsche Zeitung* objavio je 2016. godine više od 11 milijuna povjerljivih dokumenata o jednoj odvjetničkoj tvrtki iz Paname, *Mossack Fonesci* čije usluge koriste bogati i moćni ljudi kako bi izbjegli plaćanje poreza i prali novac. Odvjetnička tvrtka sa sjedištem u Panami među čijim se uslugama nalaze i pokretanje tvrtki u *offshore* jurisdikciji poput Britanskih Djevičanskih otoka.

Ta odvjetnička tvrtka potom upravlja novoosnovanom tvrtkom uz neku godišnju naknadu. *Mossack Fonseca*, osim što vodi tvrtku, zadužen je i za njezino upravljanje imovinom. Iako je registrirana kao panamska tvrtka, *Mossack Fonseca* djeluje na svim stranama svijeta. Putem web stranice umreženi su sa oko 600 ljudi iz 42 zemlje svijeta.

Također, diljem svijeta posjeduje koncesije, franšize na koje prijavljuju imena novih partnera i imaju ekskluzivna prava na korištenje brenda. *Mossack Fonseca* djeluje u poreznim oazama uključujući Švicarsku, Cipar i Britanske Djevičanske otoke i neke otoke pod britanskom krunom (Guernsey, Jersey, Man). *Mossack Fonseca* je četvrti najveći svjetski pružatelj *offshore* usluga. Više od polovice tvrtki kojima *Mossack Fonseca* upravlja su registrirane na području britanskih poreznih utočišta te u samoj Britaniji. (Spudić, 2017.)

Direktor tvrtke, Ramon *Fonseca* je izjavio da je njegov ured oformio više od 240.000 tvrtki, a većina njih osnovana je u legitimne svrhe. Ističe da njegov odvjetnički ured nije odgovoran za aktivnosti kompanija ili pojedinih podružnica odnosno aktivnosti posrednika u obliku banaka, odvjetnika i računovođa. Tih dokumenata ima čak 11,5 milijuna i u njima se spominju imena 12 aktualnih i bivših svjetskih lidera, 128 političara i javnih dužnosnika, imena milijardera, slavnih osoba i brojnih sportskih zvijezda. Podaci sežu gotovo 40 godina unatrag, od 1977. do kraja 2015., a uključuju i više od 214.000 *offshore* pravnih subjekata. Dokumenti pokazuju da su oni preko tajnih tvrtki i banaka na *offshore* račune pospremili više od dvije milijarde dolara. (Spudić, 2017.)

U cijeloj prikupljenoj dokumentaciji od 11.5 milijuna stranica, nalaze se i podaci o pravnim fizičkim i pravnim osobama iz Republike Hrvatske.

Činjenica da se ta imena nalaze tamo ne znači da su poslovi bili ilegalni ili da se radi o nekom obliku pranja novca. ICIJ²⁶ se brzo nakon objave podataka ogradio od impliciranja da bilo tko objavljen u njihovoj izvještaju bavi bilo kakvim ilegalnim poslom ili da su na bilo koji način počinili bilo kakvo kazneno djelo. Također, Ministarstvo Financija priopćilo je da su sve mjerodavne službe koje se nalaze u njihovoj nadležnosti provele propisane mjere i počeli utvrđivati moguće nezakonitosti tvrtki i pojedinaca koji su imali veze sa navedenom situacijom.

Zanimljivo je da su neke od pronađenih adresa u navedenoj dokumentaciji one u Zagrebu, Rijeci, Splitu, Sv. Filip Jakovu, Karlovcu, Puli i Zadru. Ono što su mnogi posumnjali nakon izbijanje cijele afere i nakon što su nadležne institucije država provele svoja istraživanja otkriveno je da na popisu gotovo da i nema američkih tvrtki i američkih državljana (njih svega dvjestotinjak).

Razlog za to je činjenica da Amerikanci ne moraju ići van svojih granica kako bi otvorili *offshore* kompaniju i tako prikrili vlastiti identitet i novac. Dovoljno je samo da odu u jednu od tri savezne države koje se smatraju poreznom oazom i tako uštede vlastiti novac.

Zanimljiva je i činjenica da na listi Fortune 500, 64% kompanija svoje sjedište ima prijavljeno u Delawareu. Razlog tome je što uz gotovo ne postojeće stope poreza, čuvanje bankarske tajne i izraženu ne transparentnost. Zakoni države Delaware garantiraju vlasnicima čuvanje njihovog identiteta čak kada su u pitanju i tužbe na građanskoj razini što je također jedan od bitnih faktora za odabir.

²⁶ ICIJ – International Consortium of Investigative Journalists

3.7.2. Luxemburg Leaks

„Luxemburg Leaks“ naziv je bio velikog istraživanja koje je napravio ICIJ i u kojem je otkriveno da je više od 340 velikih međunarodnih kompanija sa Luksemburgom napravilo različite tajne ugovore prema kojima su gotovo u potpunosti bili oslobođeni plaćanja poreza. Istraživanje je pokazalo da su u periodu od osam godina (2002.-2010.) uspjeli na taj način uštedjeti više stotina milijardi dolara.

Kompanije su to uspijevale raditi tako što su od ministarstva financija dobivali dokument pod nazivom „pismo utjehe“. U središtu cijele ove situacije našla se i poznata revizorska kuća *PwC* koja je bila posrednik u sklapanju svih ovih ugovora i koja je omogućila svim tim kompanija da izbjegnu plaćanje poreza u matičnim državama. *PwC* je svojim klijentima na taj način omogućio da novac dobiven od pozajmica i dividendi prelazi s jedne sestrinske kompanije na drugu i tako se u potpunosti smanjio profit na koji je trebalo platiti porez. U nastavku će biti prikazani neki od primjera.

Prvi primjer za to bila je tvrtka „FedEx“, čije originalno sjedište se nalazi u američkom gradu Memphisu, a koja je u Luksemburgu otvorila dvije svoje podružnice i kroz njih vukla prihode koje su ostvarili u Francuskoj, Brazilu i Meksiku, a zatim taj novac slali u Hong Kong. Ono što je dolazilo u Luksemburg, oporezivalo se po unaprijed dogovorenoj stopi od 0.25%, što znači da je preostali dio profita ostao neoporeziv i na raspolaganju FedEx-u. (Bejaković, 2014.)

Idući primjer je kompanija Pepsi, odnosno The Pepsi Bottling Group Inc., čije se sjedište nalazi u gradu New Yorku, a u suradnji sa Luksemburgom je osnovala podružnicu i na taj način omogućila niz pozajmica pomoću kojih je sebi smanjila poreznu obvezu koja se pojavila kada su kupili JSC Lebedyansky, odnosno kompaniju koja je do tada bila najveći proizvođač sokova u Rusiji. Prema nekim podacima, oko 750 milijuna dolara koji su bili dio kupovine ove kompanije prošlo je kroz Luksemburšku podružnicu i zatim otišlo dalje za Bermude. Na taj način porezna obveza prebačena je iz Rusije na Bermude i samim time je izbjegnuta obveza plaćanja poreza po znatno većoj stopi.

Poznata američka modna kuća Coach Inc. koja također ima sjedište u New Yorku, odlučila je 2011. godine osnovati dvije podružnice u Luksemburgu i na taj način profit od 250 milijuna dolara ostvaren u Hong Kongu prebaciti dalje. To su učini tako što je jedna od otvorenih podružnica služila kao banka i na taj način omogućila da veliki dio profita koji je ostvaren na azijskom tržištu prenesu bez oporezivanja kao otplatu kredita koji je kompanija dala sama sebi.

Prema dostupnim podacima podružnica u Luksemburgu platila je 250.000 eura poreza na ostvareni profit od 37.000.000.

Još jedan zanimljivi slučaj vezan je uz kompaniju IKEA koja je posluje putem dvije naizgled neovisne kompanije. To su IKEA Group koja je zadužena za vođenje brige oko Ikeinih robnih kuća i Inter IKEA Group koja vodi poslovanje i brigu vezano uz franšizo poslovanje. Otvaranjem podružnice Inter IKEA Group-e u Luksemburgu, koja je imala izrazito kompliciranu strukturu i jedan naizgled vrlo jednostavni zadatak, a to je plaćanje što manje stope poreza. Kada su uvidjeli da to funkcionira, IKEA je 2009. godine u Švicarskoj otvorila još jednu podružnicu i na taj način počela koristiti porezne olakšice od obje zemlje.

Zadnji slučaj koji je uhvatio oko i interes javnosti, bio je slučaj vezan za Amazon koji slovi kao najveći svjetski online distributer. Amazon je otvorio podružnicu u Luksemburgu i ishodio dopuštenje luksemburških vlasti da prenosi milijune eura oslobođenih oporezivanja u drugu Amazon tvrtku koja je bila izuzeta od oporezivanja. Zbog navedenih poreznih olakšica, Amazon je umjesto inicijalnih 14.8 milijuna eura poreza Luksemburgu, platio „samo“ 4.1 milijun. U periodu od 2007. pa do 2011. godine Amazon je plaćao porez na dobit u prosječnoj stopi od 5.3%.

Slika 3.3. Koja prikazuje kako je Amazon umanjio stopu po kojoj plaća porez

Izvor: preuzeto s <https://tpcases.com/amazon-luxembourg-vs-european-commission-october-2017-state-aid-commissions-decision-sa-38944/>

Kao što je vidljivo iz ovdje navedenih primjera, stručnost bankara iz Luksemburga bila je presudna kako bi sve ovakvi koraci uspješno proveli i kako bi navedene kompanije uspjele uštedite milijunske iznose svake godine.

3.7.3. Paradise Papers

Paradise Papers naziv je za aferu u kojoj je 13.4 milijuna različitih dokumenata došlo do njemačkog lista *Suddeutsche Zeitung* od anonimnog izvora. U srcu te cijele afere našla se odvjetnička tvrtka *Appleby* koja je pružala različite usluge vođenja računa. Tvrtka je imala urede cijelim putem od Bermuda do Mauricijusa.

Ono što je bilo zanimljivo kada su pušteni ovi podaci je činjenica da se u ovim dokumentima nalaze različiti dokazi poslovanja od 1950. godine pa sve do 2016., a tokovi novca koji su prikazani kroz ove dokumente, do tada nisu bili poznati svjetskoj javnosti.

Novinski list koji je dokumente dobio, podijelio ih je s Međunarodnim konzorcijem istraživačkih novinara (ICIJ), koji je samo pola godine prije toga direktno sudjelovao u objavi i analizi svih dokumenata iz afere *Panama Papers*. Čak 380 novinara radilo je da istraživanju i objavi podataka vezanih uz ovu aferu, a uključivalo je neke od najvećih novinskih kuća iz cijeloga svijeta kao što su *BBC*; *Guardian*, *New York Times* itd.)

Ono što je specifično kod *Paradise Papersa* je činjenica da veliki broj različitih ne samo svjetskih korporacija kao što su *Nike*, *Apple*, *Siemens*, *Facebook* itd, nego i poznatih i utjecajnih osoba diljem svijeta je koristilo usluge ovog odvjetničkog ureda. Neke od njih su britanska kraljica *Elizabeta II*, kanadski premijer *Justin Trudeau*, *Bono* iz benda *U2*, argentinski ministar financija *Luis Caputo* i mnogi drugi. ²⁷

List koji je otkrio cijelu aferu rekao je da to što su se različita imena pojavila na ovoj listi ne znači automatski da su ti pojedinci ili poslovni subjekti počinili nekakvo kazneno djelo već samo da su koristili usluge držanja novca u računima u poreznim oazama i na taj način smanjili iznose poreza koje su bili dužni za platiti.

²⁷ <https://www.bbc.com/news/world-41880153>

4. MJERE PROTIV MEĐUNARODNOG IZBJEGAVANJA PLAĆANJA POREZA

Izbjegavanje plaćanja poreza i ostale radne vezanje uz porezne manipulacije globalni su problem. Brojne mjere se uvode kako bi se kontrola mogla proširiti i uvesti na veliki spektar državama nevezano uz regiju u kojoj se nalaze. Ovdje je izrazito bitna otvorena komunikacija i usklađivanje poreznih propisa i zakona, kao i dugoročni cilj dostupnosti podataka između svih država kako bi porezni podaci bili dostupni odmah i u stvarnom vremenu.

4.1. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i izbjegavanje plaćanja poreza

Kada bi smo morali najjednostavnije napisati što je to dvostruko oporezivanje, rekli bi da je to situacija koja nastaje kada se na oporezive transakcije više puta plati porez. Postoji više aspekata toga. Dva najbitnija aspekta istoga su ekonomski i pravni aspekt. Pravni aspekt je kada jedna osoba za isti dohodak plati porez dva puta.

Ekonomski aspekt je pak situacija kada više osoba plati porez na istu transakciju. Najbolji primjer za ekonomski aspekt je kada kompanija plati porez na dobit, a potom svi dioničari plate porez od pristiglih dividendi koje su isplaćene iz već oporezive dobiti.

Do dvostrukog oporezivanja može doći unutar zemlje, ako različite razine vlasti propišu poreze na isti dohodak ili kapital, ili u međunarodnim odnosima kada su dohodak ili kapital predmet oporezivanja u dvije zemlje. Naime, često se javlja situacija da jedna zemlja oporezuje dohodak poreznog obveznika po kriteriju njegova nastanka, a druga po kriteriju prebivališta ili uobičajenog boravišta primatelja istog dohotka.²⁸

Zbog toga u međunarodnim odnosima postoje sporazumi o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koji se odnose na oporezivanje dohotka, dobiti i imovine, a kojima se točno određuje predmet oporezivanja za pojedinu državu iz tog sporazuma (moguća je i raspodjela oporezivanja istog predmeta oporezivanja po unaprijed određenim postotnim udjelima).

Često korišteno rješenje je da zemlja u kojoj je obveznik poreza rezident ne naplaćuje porez na dohodak koji je već bio predmet oporezivanja u inozemstvu ili odobrava odbitak od poreza u visini iznosa poreza plaćenog u inozemstvu. S druge strane, ekonomsko dvostruko oporezivanje

²⁸ Hrvatska Gospodarska Komora (2018.): Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, preuzeto s: <https://www.hgk.hr/documents/dvostrukooporezivanjesad-konacni-pdf5c6ab433dc3a0.pdf>

može se izbjeći na više načina, a uobičajeni su načini sustav odbitka dividende, sustav imputacije ili sustav odvojenih poreznih stopa.

Kako i pravno i ekonomsko dvostruko oporezivanje smanjuju privlačnost investicija, pa i inozemnih izravnih ulaganja, tako sporazumi o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja kao i navedeni sustavi predstavljaju važno sredstvo za poticanje i zaštitu investitora te stvaranje stabilnog poslovnog okruženja. Sporazumi su također sredstvo iskazivanja suradnje, ali i razmjene informacija o poreznim obveznicima radi sprečavanja izbjegavanja plaćanja poreza. Stoga je njihovo značenje znatno šire od same raspodjele naplate poreza.²⁹

Države su našle način kako spriječiti dvostruko oporezivanje i to na način da su počele sklapati bilateralne sporazume. Bilateralni sporazum je ugovor između dvije države koji uređuje neka prava i odnose među njima i načine ophođenja u određenim situacijama. (Sertić, 2013.) Osnovni je cilj bilateralnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, osim izbjegavanja dvostrukog oporezivanja, spriječiti izbjegavanje plaćanja poreza i poreznu evaziju.

Kada govorimo o izbjegavanju to se odnosi na pokušaj umanjenja porezne obveze uz korištenje zakonskih metoda, dok kada govorimo o poreznoj evaziji onda govorimo o aktivnostima kojima obveznik pokušava izbjeći zakonsku obvezu nedopuštenim i nezakonitim sredstvima, što znači da porezni obveznik svjesno krši porezne zakone i time čini kazneno djelo.

Granica između izbjegavanja plaćanja poreza i porezne evazije zapravo je dosta tanka i dosta teško određiva, pogotovo kada uzmemo u obzir da su neke radnje kažnjive u nekim državama, dok u drugima nisu.

4.2. Akcijski plan Europske komisije o oporezivanju dobiti u Europskoj uniji

2015. godine Europska komisija predstavila je reformu oko poreza na dobit u obliku dokumenta koji je nosio naslov: „Pravedan i učinkovit sustav poreza na dobit u Europskoj Uniji: 5 ključnih područja djelovanja“. Predstavljen je u obliku prijedloga koji je podnesen Vijeću EU i Europskom Parlamentu, ali i određenim ustanovama koje države zakonodavne ovlasti na području poreza na dobit.

²⁹ Hrvatska Gospodarska Komora (2018.): Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, preuzeto s: <https://www.hgk.hr/documents/dvostrukooporezivanjesad-konacni-pdf5c6ab433dc3a0.pdf>

Kroz ovaj akcijski plan Europska komisija, polazeći od toga da je pravednost i učinkovitost ključ svega, predstavila je ciljeve kroz četiri točke: (Gadžo, 2015.)

- ponovno uspostavljanje povezanosti oporezivanja i mjesta (lokacije) obavljanja ekonomske aktivnosti
- mogućnost državama članicama da što točnije vrednuju razinu ekonomske aktivnosti poduzeća s kojima imaju jurisdikcijsku poveznicu nužnu za nametanje poreza
- stvaranje konkurentna i za rast poticajnog sustava oporezivanja dobiti u EU-u, kakvim bi se, sukladno preporukama Europskog semestra, povećalo otpornost korporativnog sektora
- zaštita unutarnjeg tržišta i osiguranje snažnog pristupa EU-a vanjskim pitanjima oporezivanja dobiti, uključivši mjere za provedbu projekta BEPS, rješavanje teškoća s nekooperativnim poreznim jurisdikcijama te povećanje transparentnosti poreznih praksa.

Prema navedenim ciljevima, EK navodi pet „područja djelovanja“, u kojima su akcije s razine EU-a najučinkovitiji način sučeljavanja s izazovima u području oporezivanja dobiti poduzeća i određenim oblicima zlorabe. Unutar svakog područja prepoznaje se mjere pogodne za provedbu željenih ciljeva.

1. CCCTB – *Common Consolidated Corporate Tax Base*. Prijedlog Europske komisije da se uvede zajednička osnovica poreza na dobit koja bi vrijedila za sve članice Europske Unije
2. Oporezivanje dobiti na lokacijama stvarne ekonomske aktivnosti – Europska komisija ovim prijedlogom želi stati na kraj prelijevanju dobiti iz država gdje se obavlja ekonomska djelatnost u države s nižim poreznim opterećenjem.
3. Dodatne mjere za poboljšanje poreznog okruženja – treće područje djelovanja usmjereno je rad na promjenama u sustavu oporezivanja poreza na dobit kako bi se stvorila poticajna atmosfera za djelovanje i rad unutar granica Europske Unije.
4. Veća transparentnost poreznih praksi – ovdje je komisija istaknula važnost automatskog dijeljenja podataka između država članica o poreznim događanjima i poreznim postupcima za sve svoje subjekte. Također je komisija naglasila da treba

težiti jačanju suradnje sa trećim državama, ali i onim državama koje nisu još dostigle željenu razinu adekvatne porezne kontrole.

5. Posljednje područje djelovanja usmjereno je na usklađivanje članica u vezi s oporezivanjem poduzeća. Istaknuto je da trenutni mehanizmi koji su na snazi nisu adekvatno iskorišteni i da je jedino rješenje stalno poticanje suradnje između država članica.

Trenutna situacija u području oporezivanja ekonomskih aktivnosti karakterizira traženje rješenja za suzbijanje agresivnog poreznog planiranja. Najveći značaj u toj borbi ima projekt BEPS, Europska Komisija želi imati aktivniju ulogu u djelovanju na ovom području. Europska komisija kroz ovaj projekt polaže nade da će uspjeti uskladiti sustav poreza na dobiti na razini cijele Europske Unije.

4.3. Akcijski Plan OECD-a o eroziji porezne osnovice i prebacivanje profita (BEPS)

Direktno prevedeno značenje skraćenice BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) bilo bi erozija porezne osnovice i prebacivanje profita. Definicija BEPS-a bila bi da je to strategija poreznog planiranja od strane multinacionalnih kompanija koje iskorištavaju porezne rupe i sive zone kako bi izbjegli plaćanje poreza.

Ideja je detaljno objasniti koji je problem iza BEPS-a i postići zajednički dogovor na međunarodnoj razini vezan uz porez na dobit, efikasnost i korisnost međunarodnih standarda, omogućavanje transparentnosti, sigurnosti i predvidljivosti u poslovanju. Bitno je naglasiti da uspješnost akcijskog plana ovisi najviše o spremnosti država da se prilagode međunarodnim standardima, ali i da pokažu spremnost i otvorenost prema međunarodnoj suradnji i zajedničkom radu kako bi došlo do suzbijanja problema vezanog uz BEPS.

Također, OECD treba omogućiti punu podršku zemljama u razvoju i zemljama koje svoje standardne pokušavaju podići na međunarodni nivo i time omogućiti veću kontrolu nad brzorastućim multinacionalnim poduzećima.

Kroz razvoj i rast multinacionalnih poduzeća i njihovog kontakta sa državama omogućio je istima da kroz različite dogovore i pogodovanja u nekim određenim situacijama u potpunosti

izbjegnju plaćanje poreza na način da su porezne osnovice proizlazile iz izvora u drugoj zemlji. Iz ovoga važno je odgovoriti na dva pitanja: (Martinović, 2015.)

- Što je to erozija porezne osnovice?
- Što je to alokacija profita?

4.3.1. Erozija porezne osnovice

Porezne osnovice u državama odnose se na pravne i fizičke subjekte koje država ima pravo oporezivati. Do pojave porezne osnovice pojam je koji opisuje smanjenje broja društava i svote dobiti koju država može oporezivati. Do toga dolazi kada društvo alocira rezidentnost u drugu državu ili poduzme određene korake koji društvu omogućuju da u toj državi ostvare dobit (npr. Alokacija intelektualnog vlasništva kako bi se naknada za autorsko prava premjestila u drugu državu) i time smanje pravo oporezivanja u prvoj državi.

4.3.2. Alokacija profita

Brojne multinacionalne korporacije vrlo aktivno provode „agresivno porezno planiranje“ kako dobit ne bila predmet oporezivanja i to na način da dobit prebacuju iz nadležnosti države koja ima visoku stopu oporezivanja u državu koja ima nisku stopu. Također se javlja i dodatna pogodnost u obliku preferencijalnog poreznog režima. Najčešće takve multinacionalne korporacije odabiru porezne oaze i u njih prebacuju svoj profit gdje porez plaćaju po unaprijed definiranim parametrima i dogovorima.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Porezne prevare i porezna evazija dio su svakodnevice i koliko god bilo napredno društvo i/ili ekonomija, one će uvijek biti prisutne. U ljudskoj prirodi je da postoji otpor prema poreznim davanjima državi ma kakva god ona bila. Porezna evazija je izvrstan primjer toga jer pokazuje na koje su sve načine ljudi spremni izbjegavati plaćanje poreza. Na legalan i ilegalan način.

Kada govorimo o izbjegavanju na međunarodnoj razini, tada izbjegavanje poreza poprima potpuno novu razinu, zato što pojedinci i poslovni subjekti iskorištavaju različite benefite drugih država kako bi smanjili vlastitu poreznu obvezu. Mnoge države prilagodile su se tome i smanjivanjem poreza i poreznih kontrola odlučile privući strani kapital. Danas te države poznajemo pod zajedničkim imenom poreznih oaza.

Porezna oaza je zemlja koja ima izrazito blagu poreznu politiku prema vanjskom kapitalu pa na taj način privlače sve one koji žele platiti manju stopu poreza, a nastaviti poslovati iz drugih zemalja kao i do sada. Naravno da niske porezne stope nisu jedini faktor, čuvanje poslovne i bankarske tajne, kao i zagarantirana anonimnost također su presudni faktor. Uz sve to, politička stabilnost, povezanost, jednostavnost konverzije valute itd. sve spadaju u dodatne prednosti koje privlače investitore.

Europska Unija u suradnji s ostalim gospodarsko-političkim tijelima aktivno sudjeluje u borbi protiv svih oblika utaje poreza i izbjegavanja plaćanja istoga iz razloga što izbjegavanjem plaćanja poreza narušava se poštena konkurencija na tržištu, ali i zakida se svaku državu za veliki dio njezinih prihoda.

Porezne oaze svakako imaju glavu ulogu u tome. Sve većim pritiskom međunarodne zajednice počeli su u nazad 15-ak godina curiti dokumenti koji su otkrili samo mali dio sredstava koja su provučena kroz porezne oaze na benefit njezinim vlasnicima, ali i na štetu država od kuda dolaze. Niske porezne stope stvaraju pritisak na sve ostale zemlje da snize porezne stope kako bi bile konkurentne, što u pitanje dovodi funkcioniranje nekih društveno važnih procesa. Efekti su za porezne obveznike kratkoročno pozitivni, no dugoročno mogu stvoriti teže uvjete za poslovanje svima zbog prešutnog odobravanja ilegalnog ili netransparentnog načina poslovanja.

Kroz ovaj rad provedena je komparativna analiza Švicarske, Cipra, Luksemburga, Bahama, Paname i Kajmanskog otočja koja je za cilj imala prikazati različite benefite koje svaka od njih

nudi svojim klijentima i na taj način doći do zaključaka zašto je svaka od njih toliko interesantna pravnim i fizičkim osobama.

Kroz analizu ustvrdili smo kako Švicarska ima izrazito stabilnu klimu jedne porezne oaze, ali i da je njezin sustav i način djelovanja jedan od najstarijih u svijetu. Ono čime se švicarske banke ponose je čuvanje bankarske i poslovne tajne i dugoj tradiciji ne dijeljenja tih informacija dalje. Također je jedan od istaknutih benefita u Švicarskoj taj što izbjegavanje plaćanja poreza na dobit se ne gleda kao kazneno djelo već kao prekršaj. Cipar kao država koja se nalazi na vezi između Afrike, Azije i Europe, počela je primjenjivati svoju poreznu politiku 1975. godine i tada je zaštitila sve račune, podatke i sve ostale oblike (trustove, fondove, poduzeća itd .) Bankarska tajna je tamo propisana zakonom.

Kada govorimo o Luksemburgu, maloj državi u Zapadnoj Europi, tada zapravo govorimo o državi koja pod svojom zastavom ima registrirano gotovo 9000 različitih holding kompanija koje posluju kroz njezine granice. Također, tu se nalazi i Europska Investicijska Banka čije prisustvo svakako samo pojačava poziciju Luksemburga kao porezne oaze.

Dodatni benefit je naravno i nulta stopa poreza na sve prihode od kamata kao i izrazito jednostavan način otvaranja i vođenja računa. Bahami kao takvi oduvijek slove kao izrazito popularna destinacija koja je svoju reputaciju gradila kroz godine, ali i kroz godine je opravdala povjerenje svojih klijenata. Naime, uz nultu stopu poreza, te anonimnost koja je izdaje u obliku dokumenta na 30 ili 100 godina, uvelike omogućuju ovoj maloj državi na 60% svojeg BDP-a temelji na *offshore* biznisu i bankarstvu.

Panama je krenula sa svojim radom kao porezna oaza tako što je za divove naftne industrije davala mogućnost registracije tankera kako bi oni platili manji porez nego što bi ga platili tada u SAD-u. Iz toga se razvila cijela daljnja politika porezne oaze koja je temeljna da svi prihodi ostvareni van Paname su u potpunosti oslobođeni poreza, a u isto vrijeme donošenja tog zakona, donesen je i zakon da se imena dioničara neće javno iznositi niti objavljivati. Ono što pak čini Kajmansko Otočje toliko zanimljivim i privlačnim je situacija gdje ova država nema ugovor o poreznoj suradnji sa niti jednom državom na svijetu i samim time omogućuje potpunu povjerljivost podataka i njihovo čuvanje bez ikakve mogućnosti međunarodne intervencije i davanja pristupa tim podacima.

Nakon provedene analize možemo zaključiti da su odabrane oaze koje se nalaze u Europi (Cipar, Švicarska i Luksemburg) izrazito tražene zbog njihovog naglaska na čuvanje poslovne tajne koja ostaje ekskluzivna. Kao što je to zajednička karakteristika Europskih oaza, tako je

nulta stopa poreza i malen ili gotovo nikakav broj međunarodnih poreznih ugovora glavna poveznica preostalih država sa ove liste.

Borba međunarodne zajednice i Europske Unije nastavlja se kroz rad više agencija, a sve sa ciljem ublažavanja negativnih efekata koje izazivaju porezne oaze. Samo zajedničkom suradnjom, dijeljenjem informacija i pritiskom na porezne oaze će se njihov efekt moći ublažiti, ali gotovo nikada ne i potpuno eliminirati.

Zajedničkom suradnju OECD-a i država G20, ali i cjelokupne međunarodne zajednice moći će se u budućnosti uvesti veća kontrola i postojanje međunarodnog standarda koji će smanjiti negativne učinke različitih poreznih evazija i njihovog izrazito nepovoljnog učinka na ekonomije kako već razvijenih država, tako i država koje u razvoju.

6. ZAKLJUČAK

Najčešći oblici porezne evazije koji se događaju u Republici Hrvatskoj su evazije poreza na dodanu vrijednost što ukazuje na veću potrebu za kontrolom i nadzorom nad sustavom naplate poreza. Vrlo uspješan način borbe s izbjegavanjem ove vrste poreza je bilo uvođenje fiskalizacije. Uvođenjem fiskalizacije provedeni su koraci u kontroli i nadzoru koji su se provodili automatski i na računima su se prikazivali različiti podaci koji su služili identifikaciji objekta koji je izdao račun, ali i iznosa. Republika Hrvatska je pokazala napredak na polju unaprijeđena svojeg poreznog sustava i na taj način smanjili djelomične negativne posljedice i efekte koji su bili izazvani nižom razinom kontrole poreznog sustava.

Kroz nastavak ovoga rada obrađene su porezne oaze koje funkcioniraju na način da svojim klijentima nude potpunu anonimnost i zaštitu njihovih podataka prilikom poslovanja, ali i ono najbitnije, nude im izrazito niske stope poreza koje znaju biti i dogovorne, a u nekim slučajevima čak i u potpunosti ne postojeće. U takvim slučajevima klijenti plaćaju fiksne iznose, a sve ostalo je zanemareno.

Porezne oaze mogu se najbolje podijeliti u četiri kategorije prema načinu na koji djeluju, a to su porezne oaze bez poreza, porezne oaze s porezom na lokalne primitke, porezne oaze s niskim stopama poreza i posebne porezne oaze. Ova zadnja kategorija specifična je u tome što se porezni sustavi ovih država ne razlikuju pretjerano od ostalih država, ali multinacionalnim kompanijama nude posebne uvijete poslovanja i plaćanja poreza.

Međunarodna zajednica kontinuirano radi na poboljšavanju različitih načina kako izbjeći problem izbjegavanja plaćanja poreza, a jedan od efikasnih načina je i potpisivanje bilateralnih sporazuma između dvije države kako bi izbjegle problem dvostrukog oporezivanja. Također je pokrenuta inicijativa rješavanja problema BEPS-a odnosno, erozije porezne osnovice i prebacivanje profita koja se događa kroz eroziju porezne osnovice i alokaciju profita. Međunarodna zajednica odlučila je boriti se protiv ovih problema postizanjem zajedničkih dogovor na međunarodnoj razini vezanih uz porez na dobit, efikasnost i korisnost međunarodnih standarda, omogućavanje transparentnosti, sigurnosti i predvidljivosti u poslovanju. Postoje države koje su se bolje provele svoju porezne zakone i mjere praćenja njegovog adekvatnog plaćanja i one trebaju biti spremne podijeliti svoje postupke, planove i mehanizme sa ostalim zemljama koje iskažu interes za popravljanjem kvalitete svojeg sustava i na taj način olakšale dugoročnu suradnju. Bitno je naglasiti da uspješnost akcijskog plana ovisi najviše oko spremnosti država da se prilagode međunarodnim standardima, ali i da pokažu

spremnost i otvorenost prema međunarodnoj suradnji i zajedničkom radu kako bi došlo do suzbijanja problema vezanog uz BEPS.

LITERATURA

1. Knjige

1. Cipek K., Uljanić Škrebilin I. (2017). *Zakon o porezu na dohodak s komentarom*, Zagreb, IJF.
2. Dominić B., Grebenar A., Herceg M. (2019). *Zakon o porezu na dobit sa komentarom*, Zagreb, IJF.
3. Jelčić, B., Bejaković, P., (2012). *Razvoj i perspektive oporezivanja u Hrvatskoj*, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
4. Kesner-Škreb M., Kuliš D. (2010.). *Porezni vodič za građane*, Zagreb, IJF.
5. Markota Lj., (2017). *Porez na dodanu vrijednost primjena u praksi(2017.)* Zagreb, RRIF.
6. Movahić Komljenović M. (2009). *Informacijski sustav i porezna evazija – uloga menadžera podataka*, Zagreb, Zbornik Ekonomskog Fakulteta.

2. Članci

1. Bedi D. (2009.) Ocjena učinkovitosti institucionalnog trokuta u suzbijanju poreznih utaja u Hrvatskoj. Znanstveni rad, Hrvatska Javna uprava. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/136011>
2. Bejaković P. (2014.) Porezna evazija i kako je sankcionirati, Zagreb, Institut za javne financije. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/147463>
3. Filipović, H. (2017). Otkrivanje kaznenih djela i prekršaja utaje poreza / izbjegavanje plaćanja poreza ili pranje novca?. *Policija i sigurnost*, 26 (1/2017), 46-57. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/184216> (08.10.2020.)
4. José Luis Escario Díaz-Berrio (2011.); The fight against tax havens and tax evasion Progress since the London G20 summit and the challenges ahead. Preuzeto s: https://www.fundacionalalternativas.org/public/storage/opex_documentos_archivos/e6bf4cecc9006abb8c528869ce93e9e2.pdf (08.10.2020.)

5. Lovrinčević, Ž., Marić, Z. i Mikulić, D. (2006). Maastrichtski kriteriji i uključivanje sive ekonomije – slučaj Hrvatske. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 16 (106). Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/18395> (08.10.2020.)
6. Madžarević-Šujster, S. (2002). Procjena porezne evazije u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 26 (1). Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/5931> (08.10.2020.)
7. Martinović, Ž. (2015.) Ključne Točke OECD-ova Akcijskog plana o eroziji porezne osnovice i alokaciji profita (Base Erosion and Profit Shifting – BEPS), *Porezni Vjesnik*. Preuzeto s: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2015/10/martinovic.pdf>
8. Nikolić, N. (2003). FINANCIJSKE OAZE GLOBALIZIRANOG SVIJETA. “*Ekonomska misao i praksa*, 12“(2). Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/222720> (08.10.2020.)
9. Owens J., Saint-Amans P.,(2009). *Countering Offshore Tax Evasion: Some Questions and Answers* preuzeto s: <https://mcs.pt/wp-content/uploads/2016/05/Tax-Info-Exchange-Agreements-MCS.pdf> (08.10.2020.)
10. Sikka, P., (2015). *The Role of Offshore Financial Centres in Globalization*, preuzeto s: https://www.researchgate.net/publication/227798110_The_Role_of_Offshore_Financial_Centres_in_Globalization (07.10.2020.)
11. Sertić A., (2012). Porezne oaze: Međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija, *Porezni vjesnik 5/2012*. Preuzeto s: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2012/5/sertic.pdf> (08.10.2020.)
12. Sertić,A. (2013.): Međunarodno dvostruko oporezivanje i izbjegavanje plaćanja poreza – povijesni pregled, *Porezni Vjesnik*, Zagreb. Preuzeto s: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2013/9/sertic.pdf>
13. Šimović, J., Rogić – Lugarić, T., Cindori, S.,(2007): Utaja poreza u RH i mjere za njezino sprječavanje, *Hrvatski ljetopisi za kazneno pravo i praksu*, Zagreb preuzeto s: <https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/05Simovic.pdf> (08.10.2020.)

3. Internetski izvori

1. BBC (05.11.2017.) Paradise Papers: Who are Appleby, the lawyers at the centre of the leak?. *Bbc.com*. Preuzeto s: <https://www.bbc.com/news/business-41878881> (08.10.2020.)
2. Dozan J. (2013.), *Linić ukrotio sivu ekonomiju?* (online). *Poslovni dnevnik*. Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/udio-sive-ekonomije-pao-ispod-10-posto-bdp-a-251011> (08.10.2020.)
3. Europski Parlament (2015.) Opća Porezna Politika. *Europal.europa.eu*. Preuzeto s: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/051101/04A_FT\(2013\)051101_HR.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/051101/04A_FT(2013)051101_HR.pdf) (08.10.2020.)
4. European Parliament; <https://www.europarl.europa.eu/portal/en> (08.10.2020.)
5. Šerić, M. (19.08.2019.) Američka naftna revolucija koja je promijenila svijet. *advance.hr*. Preuzeto s: <https://www.advance.hr/tekst/americka-naftna-revolucija-koja-je-promijenila-svijet-kako-su-standard-oil-i-general-motors-nametnuli-masovno-koristenje-automobila-kako-bi-stvorili-globalnu-ovisnost-o-nafti/> (08.10.2020.)
6. Hrvatska enciklopedija. *Bahami*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5252> (08.10.2020.)
7. Hrvatska enciklopedija. *Cipar*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11910> (08.10.2020.)
8. Hrvatska enciklopedija. *Kajmansko Otočje*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11075> (08.10.2020.)
9. Hrvatska enciklopedija. *Luksemburg*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37521> (08.10.2020.)
10. Hrvatska enciklopedija. *Panama*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46371> (08.10.2020.)

11. Hrvatska enciklopedija. *Švicarska*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=60083> (08.10.2020.)
12. Hrvatska gospodarska komora: Broj nezaposlenih najmanji u od 1990. *Hgk.hr*:
Preuzeto s: <https://www.hgk.hr/broj-nezaposlenih-na-hzz-u-najnizi-od-1990-godine> (08.10.2020.)
13. Ksener-Škreb, M. (11.02.2018.) Načela oporezivanja. *Ijf.hr*. Preuzeto s:
<https://www.dw.com/en/luxembourg-the-eus-top-tax-haven/a-16729339>
(08.10.2020.)
14. Kesner-Škreb, M. (28.4.2004) Porez na dobit. *Ijf.hr*. Preuzeto s:
<http://www.ijf.hr/pojmovnik/dobit.htm> (08.10.2020.)
15. Lesar, P. (26.07.2014.) Porezna evazija i porezni moral. *Finance.hr*. Preuzeto s:
<http://finance.hr/porezna-evazija-i-porezni-moral/> (08.10.2020.)
16. OECD (2020.) Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. *Oecd.org*. Preuzeto s: <http://www.oecd.org/tax/transparency/who-we-are/about/> (08.10.2020.)
17. OECD (2020.) Organisation for European Economic Co-operation. *Oecd.org*.
Preuzeto s <https://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm> (08.10.2020.)
18. Off-shore.net (27.2.2019.) Cipar LTD Osnivanje offshore tvrtke. *Off-shore.net*;
Preuzeto s: <https://www.off-shore.net/hrvatski/cipar-osnivanje-offshore-tvrtke/>
(08.10.2020.)
19. Oxfam (2019.) The power of people against poverty; *oxfam.org*. Preuzeto s:
https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/story/oxfam-strategic-plan-2013-2019_0.pdf (08.10.2020.)
20. Poslovni.hr (28.07.2015.) Zbog poreznih utaja Hrvatska godišnje gubi više od 4,5 mlrd. Eura. *Poslovni.hr* dostupno na: <http://www.banka.hr/hrvatska/u-hrvatskoj-se-godisnje-utaji-4-5-mlrd-eura-poreza> (08.10.2020.)
21. Poslovni.hr (19.02.2018.) Kreće lov na neprijavljene radnike i plaćanje na crno. *Poslovni.hr*. Preuzeto s: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/krece-lov-na-neprijavljene-radnike-i-placanje-na-crno-337788> (08.10.2020.)

22. Porezna Uprava (2016.) *Hrvatski porezni sustav*. Preuzeto s: https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Prirucnici_brosure/PorezniSustav_2012.pdf

(08.10.2020.)

23. Segal, T. (04.01.2020.) Why Is Panama Considered a Tax Haven?.

Investopedia.com. Preuzeto s:

<https://www.investopedia.com/ask/answers/093015/why-panama-considered-tax-haven.asp> (08.10.2020.)

4. Ostalo

1. Kordić G. (2011.) *Porezni sustav Republike Hrvatske*, (Nastavni tekst),
Ekonomski Fakultet, Zagreb

2. Sekovanić, M. (2015). *Porezne oaze kao oblik izbjegavanja oporezivanja u
suvremenom svijetu* (Diplomski rad). Ekonomski fakultet, Zagreb

3. Spudić, I. (2017). *Porezna evazija i porezne oaze kao međunarodna mjesta
izbjegavanja plaćanja poreza* (Završni rad) . Veleučilište u Karlovcu, Karlovac

POPIS TABLICA I SLIKA

Tablica 2.1. Prikaz prihoda državnog proračuna za 2019. godinu	6
Tablica 2.2. Prihodi državnog proračuna za razdoblje 2017.-2021.....	7
Tablica 2.3. Udio porezne utaje u prihodu proračuna Republike Hrvatske	9
Tablica 2.4. . Udio poreza u strukturi poreznih prihoda.....	11
Tablica 2.5. Najčešći oblici poreznih evazija kod PDV-a.....	14
Tablica 2.6. Raspodjela veličine poduzeća u RH.....	16
Tablica 2.7. Procjena evazije poreza na dobit	18
Tablica 2.8. Nezaposlenost u Republici Hrvatskoj kroz godine	20
Tablica 3.1. Top 15 kompanija prema časopisu Forbes koje imaju sjedište u Švicarskoj	41
Slika 2.1. Porezne evazije u zemlja EU 2015.....	25
Slika 3.1. Države i teritorj sa poznatim <i>offshore</i> financijskim centrima.....	29
Slika 3.2. Iznos novca koje su najveće korporacije spremile u porezne oaze	36
Slika 3.3. Koja prikazuje kako je Amazon umanjio stopu po kojoj plaća porez	53

ŽIVOTOPIS

Ime i prezime Marko Šutić

Adresa. Šafranišće 3, 10000 Zagreb

Godina rođenja 1993.

Radno iskustvo

10/05/2021 – CURRENT – Zagreb, Croatia

ENTERPRISE RISK ANALYST – Erste & Steiermarkische Bank

06/02/2020 – 01/01/2021 – Zagreb, Croatia

REPORTING ANALYST – Nielsen

13/11/2017 – 01/07/2019

MARKETING SERVICE ASSISTANT – 3M (East) AG Podružnica Republika Hrvatska

10/01/2016 – 01/07/2016

INTERN – Hrvatska Poštanska Banka

Obrazovanje

01/03/2018 – CURRENT – Zagreb, Croatia

MASTER DEGREE IN FINANCE AND ACCOUNTING – VERN' University of Applied Sciences

01/10/2014 – 01/10/2014 – Zagreb, Croatia

BACHELOR'S DEGREE IN ECONOMICS – VERN' University of Applied Sciences

01/10/2008 – 15/05/2012 – Zagreb, Croatia

HIGH SCHOOL DEGREE – Gimnazija Tituša Brezovačkog (VIII.)

Posebne vještine

Strani jezici: Engleski – odlično; C1 Certifikat

Računala: Microsoft office, Sap, Adobe Photoshop i Adobe Illustrator

Vozačka dozvola: A i B kategorija od 2011.